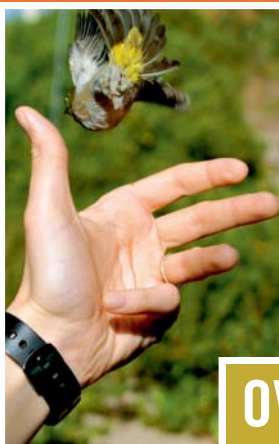
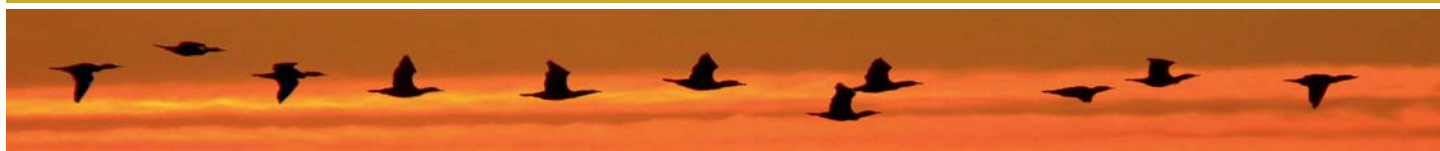

DECEMBER 2011

BELGISCH RINGWERK

OVERZICHT VAN DE IN 2011

UITGEVOERDE ACTIVITEITEN IN BELGIË

KONINKLIJK BELGISCH INSTITUUT VOOR NATUURWETENSCHAPPEN
VAUTIERSTRAAT 29 1000 BRUSSEL, BELGIË

OVERZICHT VAN DE IN 2011 DOOR HET BELGISCH RINGWERK UITGEVOERDE ACTIVITEITEN

INHOUD

DE DOELSTELLINGEN VAN HET BELGISCH RINGWERK

INLEIDING: ACTIVITEITEN UITGEVOERD DOOR HET BELGISCH RINGWERK IN 2011

HOOFDSTUK I: HET NETWERK AAN MEDEWERKERS RINGERS IN 2011

HOOFDSTUK II: JAARSTAAT VAN DE IN BELGIË IN 2010 GERINGDE VOGELS

HOOFDSTUK III: DATABASEHEER – INFORMATISERING – PAPAGENO

HOOFDSTUK IV: CERTIFICERING 2011

HOOFDSTUK V: ONDERZOEKSPROGRAMMA'S

HOOFDSTUK VI: SAMENWERKING MET UNIVERSITEITEN EN HOGESCHOLEN

HOOFDSTUK VII: AANVRAGEN VOOR TOEGANG TOT DE GEGEVENS IN 2011

**HOOFDSTUK VIII: HET RINGWERK ALS POPULAIR-WETENSCHAPPELIJK WERKTUIG
EN ALS BEWUSTMAKING VOOR NATUURBESCHERMING**

**HOOFDSTUK IX: BIBLIOGRAFISCH REPERTORIUM VAN DE PUBLICATIES (2009 -
2011) DIE GEBRUIK MAKEN VAN GEGEVENS VAN HET BELGISCH RINGWERK, KBIN**

HOOFDSTUK X: WERKINGSPROCEDURES

**HOOFDSTUK XI: TOEGANGSPROCEDURES VOOR HET GEBRUIK VAN GEGEVENS VAN
HET BELGISCH RINGWERK (KBIN)**

**HOOFDSTUK XII: TOEGANGSPROCEDURES VOOR HET GEBRUIK VAN DE GEGEVENS
VAN HET BELGISCH RINGWERK, DOOR DE MEDEWERKERS- RINGERS VAN HET KBIN**

Dit verslag werd opgesteld met de medewerking van Susanne Englert, Roselyne Guilleux, Olivier Poncin, Aurel Vandewalle en Michèle Loneux.

Met dank aan Walter Roggeman, Paul Vandenbulcke en Philippe Vandevondele voor hun zeer belangrijke vrijwillige bijdrage.

Didier Vangeluwe, Belgisch Ringwerk
Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Vautierstraat 29
1000 Brussel
T: 02/6274355
F: 02/6274113
Mail: Didier.Vangeluwe@naturalsciences.be

Foto's: omslag: Vincent Bulteau , Frédéric Dermien, , Olivier Seys & Didier Vangeluwe; p 8 Philippe Roisin, pp 26, 27 Didier Vangeluwe
Ontwerp omslag : Thierry De Prince – TEEPEE Studio graphique

DE DOELSTELLINGEN VAN HET BELGISCH RINGWERK

Het ringen van vogels is een belangrijk instrument voor de monitoring en de studie van in het wild levende vogelpopulaties. Het principe van het individueel merken laat toe richtingen en modaliteiten van de vogeltrek te bestuderen alsook de populatiedynamica en de evolutie van vitale parameters op te volgen (geboorte, overleving, doodsoorzaken). De continuïteit van het programma, dat in 1927 in België begon, laat toe langetermijntendenzen vast te stellen. Dit is bijzonder actueel in de kontekst van de evaluatie van de toestand van het leefmilieu en van de invloed van klimaatwijzigingen.

Het Belgisch Ringwerk heeft tot doel :

op een kwaliteitsvolle wijze het verzamelen van gegevens te organiseren door een samenhangend netwerk van vrijwillige gecertificeerde medewerkers-ringers

deze gegevens ter beschikking te stellen van wetenschappers, professionelen en amateurs, van beheerders en beleidsverantwoordelijken

het ontwikkelen van kennis te bevorderen door deel te nemen aan de vorming van studenten van het hoger onderwijs

het ontwikkelen van onderzoeksprogramma's ten behoeve van het natuurbehoud

ACTIVITITEN VAN HET BELGISCH RINGWERK IN 2011

INLEIDING

Dit rapport stelt de in 2011 gerealiseerde activiteiten in België voor van het Belgisch Ringwerk van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN).

Het Belgisch Ringwerk is ingeschakeld in het netwerk EURING, de vereniging van Europese ringcentrales. Deze organisatie verzekert de coherentie van de coderingsmethode van de gegevens, alsook het centraliseren van de hervangstbestanden. Dit alles is bedoeld om analyses op continentaal niveau te vergemakkelijken en aldus te bevorderen. EURING ontwikkelt eveneens pan-Europese onderzoekprogramma's, waarin ook het Belgisch Ringwerk zich ten volle engageert.

Het belang van het ringen als instrument voor het behoud van vogels en de natuurlijke habitats wordt geïllustreerd door de intensiteit van het wetenschappelijk gebruik van de aldus bekomen gegevens, zowel voor zuiver wetenschappelijke en toegepaste publicaties als voor de rechtstreekse bepaling of ontwikkeling van het beleid betreffende natuurbehoud via wetteksten en internationale conventies. De doelstellingen van de Belgische Ringwerk richten zich duidelijk op de biologie van het natuurbehoud, waarbij de continuïteit in het verzamelen van de gegevens, de robuustheid van de staalname, de methodologische analyses en de promotie van autecologische studies bevorderd wordt. Het Belgisch Ringwerk maakt het zo mogelijk dat België, en ook de Gewesten, hun verplichtingen kunnen nakomen bij het opvolgen van de vogelpopulaties, in het bijzonder de trekvogels. Deze verplichtingen volgen rechtstreeks uit de EU-richtlijnen 79/409, 92/43, uit de Conventie van Bonn betreffende het Behoud van trekkende soorten (CMS) en het akkoord over de watervogels van Afrika-Eurazië (AEWA). De bijdrage van België tot de studie van de Waterrietzanger *Acrocephalus paludicola*, de meest bedreigde zangvogel in Europa, is een mooi voorbeeld (zie hoofdstuk V).

Dit werk wordt gerealiseerd dank zij de inzet van een netwerk van 51 ringgroepen met een totaal van 365 vrijwillige medewerkers-ringers. Voor een actuele staat van dit netwerk, zie hoofdstuk I.

Tijdens het jaar 2010 werden er in België 689.837 wilde vogels geringd. Voor de details van het ringoverzicht, per soort en per leeftijdsklasse (pulli vs volgroeid), zie hoofdstuk II.

Sinds 2000 wordt een grote inspanning gedaan om de ringgegevens te informatiseren (programma PAPAGENO) om de toegang tot en het bestuderen van deze gegevens te vergemakkelijken. Bijna het totaal van de jaarlijks verzamelde ringgegevens in België is elektronisch beschikbaar. De huidige doelstelling is het vervolledigen van het bestand van hervangsten. Voor de stand van zaken op gebied van informatisering van de ringgegevens, zie hoofdstuk III. Het totaal van ring- en terugmeldingsgegevens bedraagt op dit ogenblik respectievelijk 9.975.951 en 601.273.

De wijze van de certificering van de ringers van het KBIN is een van de pijlers van het systeem omdat het de kwaliteit van de verzamelde gegevens garandeert. De resultaten van de examen zitting van 2011, waaraan 30 kandidaten deelnamen, zijn opgenomen in hoofdstuk IV.

De actuele onderzoekprogramma's worden voorgesteld in hoofdstuk V. De belangrijkste thema's waarin het Belgisch Ringwerk expertise opbouwt, zijn: de studie van fluctuaties in de populaties, het probleem van invasieve soorten, lange-termijn monitoring van kwetsbare soorten en epidemio-monitoring bij in het wild levende vogels.

De ringdienst werkt rechtstreeks samen met Universiteiten en Hogescholen met het oog op de exploitatie van de gegevens. De lopende thesen, verhandelingen en studiewerken worden in hoofdstuk VI voorgesteld.

De lijst van de 21 aanvragen voor toegang tot de gegevens in 2011 gekregen wordt in hoofdstuk VII voorgesteld.

Bewustmaking tot de schoonheid en kwetsbaarheid van de natuur is een onderdeel van de essentiële doelstellingen van het Belgisch Ringwerk. De acties die in dit kader werden gerealiseerd, worden voorgesteld in hoofdstuk VIII met in het bijzonder de nu 4 ringstations open en toegankelijk voor het publiek.

Het bibliografisch repertorium van de studies die gebruik maken van geringde vogels in het kader van de activiteiten van het Belgisch Ringwerk, wordt stelselmatig vervolledigd. De lijst van de gepubliceerde werken van 2009 tot 2011 wordt voorgesteld in hoofdstuk IX. Onderdrukken van alle opgenomen artikels zijn beschikbaar op de Ringcentrale.

De laatste jaren werden er verschillende procedures gespecificeerd die toepasselijk zijn op de ringactiviteiten. Zij worden vermeld in hoofdstuk X. De procedures in verband met de toegang tot de gegevens zijn opgenomen in hoofdstuk XI en XII. Ze vormen de basis van het systeem: het toegankelijkheid van de gegevens voor wetenschappelijke analysis, natuurbehoud en natuurbeheer.

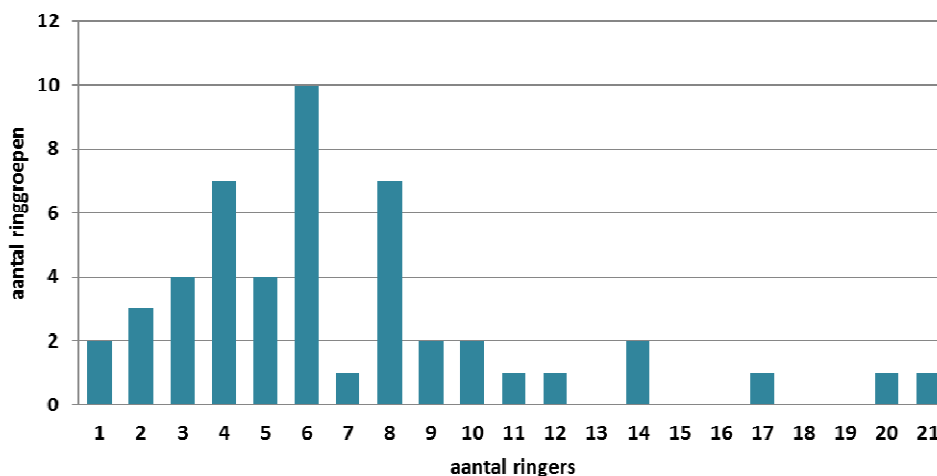
Het Belgisch Ringwerk (KBIN) wordt gefinancierd door de FOD Wetenschapsbeleid en door de ringers zelf. Tijdens de behandelde periode werd bijkomende financiering bekomen van de FOD Wetenschapsbeleid, de FOD Volksgezondheid, het FAVV, de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Electrabel GDF-Suez.

.

HOOFDSTUK I

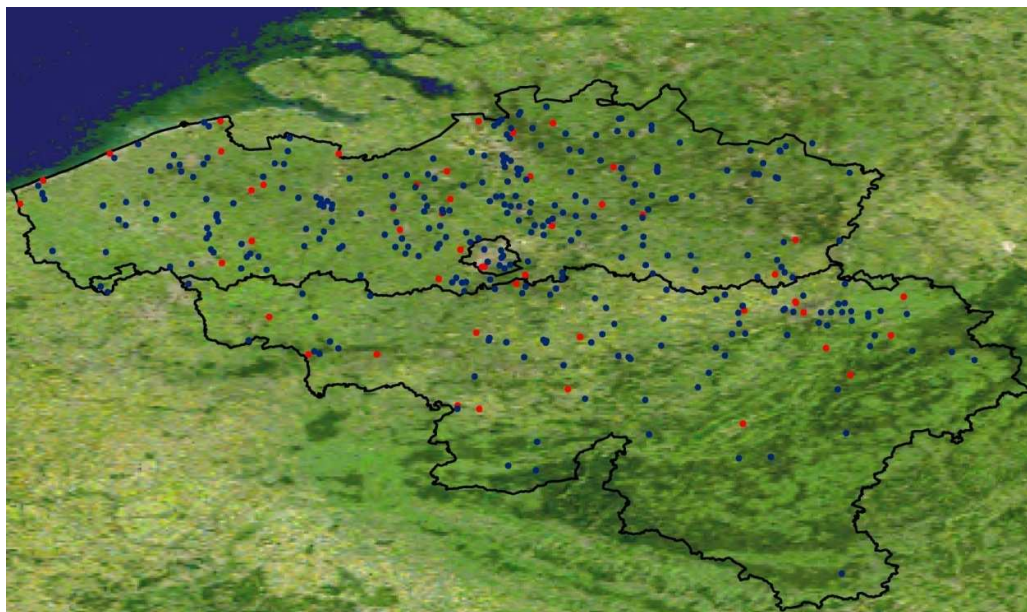
HET NETWERK VAN MEDEWERKERS - RINGERS IN 2011

Het netwerk van Belgische ringers telde op 01/01/2011 365 medewerkers. Allen zijn ze gecertificeerd; de tegenwoordig lopende procedure in deze materie wordt uiteengezet in hoofdstuk IV. Eenënvijftig ringgroepen waren in 2011 actief. Ze telden elk tussen de 1 en 21 ringers. De mediaan is 6 ringers per ringgroep (figuur 1).

Figuur 1: Frequentie van ringers per ringgroep.

Tweeëndertig groepen hebben hun zetel in Vlaanderen, 18 in Wallonië en 1 in Brussel. De geografische spreiding van de ringers is weergegeven in Figuur 2.

Figuur 2: Woonplaats van de 365 medewerkers ringers van het KBIN in 2011. De woonplaats van de ringgroevoerster is aangeduid met een rode stip.

Bij de in 2011 ingeschreven ringers hebben er 52 een nestvergunning, 277 een vangvergunning en 36 een specifieke vergunning. Drie ringers bezitten een nestvergunning en ene specifieke vergunning. De verdeling van de ringvergunningen over de verschillende gewesten is als volgt: 282 voor het Vlaams Gewest, 149 voor het Waals Gewest en 31 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Een 54ste groep is actief in het Groot-Hertogdom Luxemburg. Zij werken binnen het kader van de geldende wetgeving in het Groothertogdom en volgens de procedures van de Belgische Ringcentrale. De ornithologen van de Lëtzebuurger Natur- a Vulleschützliga a.s.b.l. (LNVL) werken samen met het K.B.I.N. sinds 1933. Sinds dan, worden de vogels in het Groot-Hertogdom Luxemburg geringd met Belgische ringen. Een samenwerkingsakkoord met de Belgische Ringcentrale van het K.B.I.N. werd ondertekend op 24/03/2011.

De jaarlijkse vergadering van de verantwoordelijken van de franstalige ringgroepen werd op 17 januari georganiseerd. De dag nadien greep deze activiteit plaats voor de nederlandstalige groepen. In totaal waren 40 van de 51 groepsverantwoordelijke aanwezig of vertegenwoordigd.

Op 20 maart werd een ontmoetingsdag georganiseerd te Couvin (Namur) voor alle ringers en stagiairs van het netwerk. Deze dag verliep in het domein van de ijzergieterijen van Saint-Roch op uitnodiging van de regionale groep Entre-Sambre-et-Meuse van Natagora. Het programma zag er als volgt uit :

09u00 Ontvangst van de deelnemers

09u30 Aanvang van de Franstalige communicaties: welkom door Erik Damman, voorzitter
Natagora-ESM

09u40 Overzicht 2010 van het Belgische Ringwerk (Didier Vangeluwe)

10u20 Homologatie van uitzonderlijke vangsten (Christophe Gruwier St. 64 De
Blankaart, Joris Elst St. 63 Brasschaat, en Didier Vangeluwe)

10u30 QUIZZ: determinatiewedstrijd van 40 dia's met vogels in de hand

10u45-11u00 pauze.

11u00 Verslag van het programma: Worden de trekvogels beïnvloed door de klimaatverandering
(Michèle Loneux, KBIN)

11u45 Verslag van het programma: Monitoring van influenzavirussen bij wilde vogels (Olivier
Poncin, KBIN)

11u30 Veldervaring: vangtechnieken van ralachtigen en eendenachtigen in de bezinkingsputten
van Waremmes (Alain Jortay, Gdt 16 Tringa)

11u45 Veldervaring: Hoe op uw pantoffels 1.000 Kepen in de tuin vangen! (Frédéric Dermien, Gdt 88)

12u00 Veldervaring: 25 jaar ringen in het ringstation "Les Awirs": permanente studie,
opleiding van nieuwe ringers en uitzonderlijke vangsten (André Burnel, St. 67 Hesbaye)

12u15 – 14u00 : Lunch

14u00 Aanvang van de Nederlandstalige mededelingen. Welkom door Erik Damman,
voorzitter Natagora-ESM

14u10 Overzicht 2010 van het Belgische Ringwerk (Didier Vangeluwe)

14u50 Homologatie van uitzonderlijke vangsten (Joris Elst St. 63 Brasschaat,
Christophe Gruwier St. 64 De Blankaart en Didier Vangeluwe)

15u00 QUIZZ: determinatiewedstrijd van 40 dia's met vogels in de hand

15h15 – 15h30 pauze

15u30 Verslag van het programma: Worden de trekvogels beïnvloed door de
klimaatverandering? (Michèle Loneux, KBIN)

15u45 Verslag van het programma: Monitoring van influenzavirussen bij wilde vogels
(Olivier Poncin, KBIN)

16u00 Veldervaring: voorstelling over het broedresultaat 2010 van roofvogels en uilen in de
Zuiderkempen (Herman Berghmans, Wgr 08 Demervallei)

16u15 Veldervaring: de Waterrietzanger is de meest bedreigde zangvogel van Europa;
kennis en ringperspectieven (Norbert Roothaert, St. 64 de Blankaart)

16u30 einde van de Nederlandstalige mededelingen

17u30 einde van de Ringday 2011

De hele dag: voorstelling en verkoop van het nieuw ringmateriaal te koop bij het KBIN (brede keus van mistnetten, ring- en ontringtangen, meetlatten en linnenzakjes), voorstelling van een uitzonderlijke keuze van meer dan 20 modellen van hout/beton nestkasten, standaardisering van biometrische metingen, demonstratie van vang- en inloopkooien ontworpen door ringers, demonstratie van fotovoltaïsche systemen voor geluidsinstallaties, presentatie van luchtnetten tot 6 m hoog. Begeleide bezoeken van het Domein (geschiedenis en natuur) werden om 11u00 in het Nederlands en om 14u30 in het Frans georganiseerd.

In totaal waren 153 deelnemers aanwezig (Fig 3)

Figuur 3 : Herinneringen aan Ringday 2011

HOOFDSTUK II

JAARSTAAT VAN DE IN BELGIË IN 2010 GERINGDE VOGELS

wetenschappelijke naam	soort	pulli	volgroeid	totaal
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	Dodaars	0	17	17
<i>Podiceps cristatus</i>	Fuut	0	6	6
<i>Phalacrocorax carbo</i>	Aalscholver	110	2	112
<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	Kuifaalscholver	0	1	1
<i>Botaurus stellaris</i>	Roerdomp	0	3	3
<i>Nycticorax nycticorax</i>	Kwak	0	1	1
<i>Egretta alba</i>	Grote Zilverreiger	0	1	1
<i>Ardea cinerea</i>	Blauwe Reiger	320	25	345
<i>Ciconia nigra</i>	Zwarte Ooievaar	52	0	52
<i>Ciconia ciconia</i>	Ooievaar	92	4	96
<i>Platalea leucorodia</i>	Lepelaar	25	1	26
<i>Cygnus olor</i>	Knobbelzwaan	48	44	92
<i>Cygnus columbianus bewickii</i>	Kleine Zwaan	0	1	1
<i>Cygnus cygnus</i>	Wilde Zwaan	0	1	1
<i>Anser anser</i>	Grauwe Gans	6	3	9
<i>Branta canadensis</i>	Canadese Gans	93	783	876
<i>Branta leucopsis</i>	Brandgans	9	46	55
<i>Alopochen aegyptiacus</i>	Nijlgans	39	23	62
<i>Tadorna tadorna</i>	Bergeend	25	30	55
<i>Aix galericulata</i>	Mandarijneend	0	3	3
<i>Anas strepera</i>	Krakeend	7	32	39
<i>Anas crecca</i>	Wintertaling	1	24	25
<i>Anas platyrhynchos</i>	Wilde Eend	40	1022	1062
<i>Anas acuta</i>	Pijlstaart	0	1	1
<i>Anas querquedula</i>	Zomertaling	0	1	1
<i>Netta rufina</i>	Krooneend	0	2	2
<i>Aythya ferina</i>	Tafeleend	0	10	10
<i>Aythya fuligula</i>	Kuifeend	1	65	66
<i>Bucephala clangula</i>	Brilduiker	0	1	1
<i>Pernis apivorus</i>	Wespendief	23	4	27
<i>Milvus migrans</i>	Zwarte Wouw	0	1	1
<i>Milvus milvus</i>	Rode Wouw	44	1	45
<i>Circus aeruginosus</i>	Bruine Kiekendief	15	4	19
<i>Circus cyaneus</i>	Blauwe Kiekendief	4	7	11
<i>Circus pygargus</i>	Grauwe Kiekendief	4	1	5
<i>Accipiter gentilis</i>	Havik	267	32	299
<i>Accipiter nisus</i>	Sperwer	317	478	795
<i>Buteo buteo</i>	Buizerd	354	333	687
<i>Buteo lagopus</i>	Ruigpootbuizerd	0	1	1
<i>Pandion haliaetus</i>	Visarend	0	1	1
<i>Falco tinnunculus</i>	Torenvalk	2306	201	2507
<i>Falco columbarius</i>	Smelleken	0	8	8
<i>Falco subbuteo</i>	Boomvalk	21	33	54
<i>Falco peregrinus</i>	Slechtvalk	121	7	128
<i>Perdix perdix</i>	Partrij	0	23	23

wetenschappelijke naam	soort	pulli	volgroeid	totaal
<i>Coturnix coturnix</i>	Kwartel	0	2204	2204
<i>Phasianus colchicus</i>	Fazant	0	6	6
<i>Rallus aquaticus</i>	Waterral	1	1410	1411
<i>Porzana porzana</i>	Porseleinhoen	0	39	39
<i>Porzana parva</i>	Kleine Waterhoen	0	1	1
<i>Crex crex</i>	Kwartelkoning	0	1	1
<i>Gallinula chloropus</i>	Waterhoen	20	452	472
<i>Fulica atra</i>	Meerkoet	13	190	203
<i>Haematopus ostralegus</i>	Scholekster	77	143	220
<i>Recurvirostra avosetta</i>	Kluut	36	0	36
<i>Charadrius dubius</i>	Kleine Plevier	17	8	25
<i>Charadrius hiaticula</i>	Bontbekplevier	4	0	4
<i>Pluvialis apricaria</i>	Goudplevier	0	589	589
<i>Vanellus vanellus</i>	Kievit	797	199	996
<i>Calidris minuta</i>	Kleine Strandloper	0	1	1
<i>Calidris alpina</i>	Bonte Strandloper	0	13	13
<i>Philomachus pugnax</i>	Kemphaan	0	9	9
<i>Gallinago gallinago</i>	Watersnip	0	60	60
<i>Scolopax rusticola</i>	Houtsnip	0	17	17
<i>Limosa limosa</i>	Grutto	11	0	11
<i>Limosa lapponica</i>	Rosse Grutto	0	1	1
<i>Numenius phaeopus</i>	Regenwulp	0	99	99
<i>Numenius arquata</i>	Wulp	14	11	25
<i>Tringa totanus</i>	Tureluur	4	54	58
<i>Tringa nebularia</i>	Groenpootruiter	0	5	5
<i>Tringa ochropus</i>	Witgatje	0	60	60
<i>Actitis hypoleucos</i>	Oeverloper	0	75	75
<i>Arenaria interpres</i>	Steenloper	0	5	5
<i>Larus melanocephalus</i>	Zwartkopmeeuw	1363	264	1627
<i>Larus ridibundus</i>	Kokmeeuw	1188	10078	11266
<i>Larus canus</i>	Stormmeeuw	1	6301	6302
<i>Larus canus henei</i>	Stormmeeuw ssp <i>heinei</i>	0	222	222
<i>Larus fuscus</i>	Kleine Mantelmeeuw	643	744	1387
<i>Larus fuscus intermedius</i>	Kl. Mantel. ssp <i>intermedius</i>	0	2	2
<i>Larus argentatus</i>	Zilvermeeuw	455	1115	1570
<i>Larus michahellis</i>	Geelpootmeeuw	0	2	2
<i>Larus argentatus x L. michahellis</i>	Zilvermeeuw x Geelpootmeeuw	4	2	6
<i>Rissa tridactyla</i>	Drieteenmeeuw	0	2	2
<i>Sterna sandvicensis</i>	Grote Stern	0	81	81
<i>Sterna hirundo</i>	Visdief	71	1923	1994
<i>Sterna albifrons</i>	Dwergstern	0	12	12
<i>Chlidonias niger</i>	Zwarte Stern	0	1	1
<i>Uria aalge</i>	Zeekoet	0	2	2
<i>Columba oenas</i>	Holenduif	544	155	699
<i>Columba palumbus</i>	Houtduif	102	787	889
<i>Streptopelia decaocto</i>	Turkse Tortel	51	1015	1066
<i>Streptopelia turtur</i>	Tortel	5	5	10
<i>Cuculus canorus</i>	Koekoek	2	13	15
<i>Psittacula krameri</i>	Halsbandparkiet	0	120	120
<i>Tyto alba</i>	Kerkuil	2298	172	2470

wetenschappelijke naam	soort	pulli	volgroeid	totaal
<i>Bubo bubo</i>	Oehoe	87	2	89
<i>Athene noctua</i>	Steenuil	1893	326	2219
<i>Strix aluco</i>	Bosuil	907	249	1156
<i>Asio otus</i>	Ransuil	32	63	95
<i>Asio flammeus</i>	Velduil	0	3	3
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Nachtzwaluw	7	44	51
<i>Apus apus</i>	Gierzwaluw	220	358	578
<i>Alcedo atthis</i>	Ijsvogel	0	110	110
<i>Jynx torquilla</i>	Draaihals	0	271	271
<i>Picus viridis</i>	Groene Specht	0	131	131
<i>Dryocopus martius</i>	Zwarte Specht	9	0	9
<i>Dendrocopos major</i>	Grote Bonte Specht	8	472	480
<i>Dendrocopos medius</i>	Middelste Bonte Specht	0	17	17
<i>Dendrocopos minor</i>	Kleine Bonte Specht	0	21	21
<i>Calandrella brachydactyla</i>	Kortteenleeuwerik	0	1	1
<i>Lullula arborea</i>	Boomleeuwerik	56	142	198
<i>Alauda arvensis</i>	Veldleeuwerik	0	8674	8674
<i>Riparia riparia</i>	Oeverzwaluw	0	1597	1597
<i>Hirundo rustica</i>	Boerenzwaluw	5629	13579	19208
<i>Delichon urbica</i>	Huiszwaluw	591	585	1176
<i>Anthus richardi</i>	Grote Pieper	0	1	1
<i>Anthus trivialis</i>	Boompieper	21	1176	1197
<i>Anthus pratensis</i>	Graspieper	0	12822	12822
<i>Anthus cervinus</i>	Roodkeelpieper	0	3	3
<i>Anthus spinoletta</i>	Water/oeverpieper	0	10	10
<i>Anthus spinoletta spinoletta</i>	Waterpieper	0	209	209
<i>Anthus spinoletta littoralis</i>	Oeverpieper	0	13	13
<i>Motacilla flava</i>	Gele Kwikstaart	14	1687	1701
<i>Motacilla flava flava</i>	Gele Kwikstaart ssp <i>flava</i>	0	96	96
<i>Motacilla flava flavissima</i>	Gele Kwikstaart ssp <i>flavissima</i>	0	19	19
<i>Motacilla flava thunbergii</i>	Gele Kwikstaart ssp <i>thunbergii</i>	0	14	14
<i>Motacilla citreola</i>	Citroenkwikstaart	0	1	1
<i>Motacilla cinerea</i>	Grote Gele Kwikstaart	115	606	721
<i>Motacilla alba</i>	Witte Kwikstaart	63	2484	2547
<i>Motacilla alba alba</i>	Witte Kwikstaart ssp <i>alba</i>	34	1972	2006
<i>Motacilla alba yarrellii</i>	Witte Kwikstaart ssp <i>yarrellii</i>	0	149	149
<i>Bombycilla garrulus</i>	Pestvogel	0	22	22
<i>Cinclus cinclus</i>	Waterspreeuw	543	33	576
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Winterkoning	69	2004	2073
<i>Prunella modularis</i>	Heggenmus	60	17637	17697
<i>Erithacus rubecula</i>	Roodborst	154	32310	32464
<i>Luscinia megarhynchos</i>	Nachtegaal	0	404	404
<i>Luscinia svecica</i>	Blauwborst	2	721	723
<i>Luscinia svecica cyanecula</i>	Witgesterde Blauwborst	1	759	760
<i>Phoenicurus ochruros</i>	Zwarte Roodstaart	183	207	390
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	Gekraagde Roodstaart	198	2166	2364
<i>Saxicola rubetra</i>	Paapje	0	142	142
<i>Saxicola torquata</i>	Roodborsttapuit	152	206	358
<i>Oenanthe oenanthe</i>	Tapuit	0	111	111
<i>Oenanthe oenanthe leucorhoa</i>	Tapuit ssp <i>leucorhoa</i>	0	93	93

wetenschappelijke naam	soort	pulli	volgroeid	totaal
<i>Oenanthe oenanthe oenanthe</i>	Tapuit ssp <i>oenanthe</i>	4	53	57
<i>Turdus torquatus</i>	Beflijster	0	11	11
<i>Turdus merula</i>	Merel	532	9399	9931
<i>Turdus ruficollis atrogularis</i>	Zwartkeellijster	0	1	1
<i>Turdus pilaris</i>	Kramsvogel	11	10527	10538
<i>Turdus philomelos</i>	Zanglijster	156	14123	14279
<i>Turdus iliacus</i>	Koperwiek	0	9786	9786
<i>Turdus viscivorus</i>	Grote Lijster	23	84	107
<i>Cettia cetti</i>	Cetti's Zanger	0	89	89
<i>Locustella naevia</i>	Sprinkhaanrietzanger	1	2654	2655
<i>Locustella luscinioides</i>	Snor	0	84	84
<i>Acrocephalus paludicola</i>	Waterrietzanger	0	52	52
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Rietzanger	6	10730	10736
<i>Acrocephalus agricola</i>	Veldrietzanger	0	1	1
<i>Acrocephalus dumetorum</i>	Struikrietzanger	0	2	2
<i>Acrocephalus palustris</i>	Bosrietzanger	20	12738	12758
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	Kleine Karekiet	24	78628	78652
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	Grote Karekiet	0	39	39
<i>Hippolais icterina</i>	Spotvogel	0	570	570
<i>Hippolais polyglotta</i>	Orpheusspotvogel	0	26	26
<i>Sylvia cantillans</i>	Baardgrasmus	0	1	1
<i>Sylvia nisoria</i>	Sperwergrasmus	0	19	19
<i>Sylvia curruca</i>	Braamsluiper	5	645	650
<i>Sylvia communis</i>	Grasmus	10	6062	6072
<i>Sylvia borin</i>	Tuinluiter	8	13024	13032
<i>Sylvia atricapilla</i>	Zwartkop	28	110052	110080
<i>Phylloscopus proregulus</i>	Pallas' Boszanger	0	5	5
<i>Phylloscopus inornatus</i>	Bladkoninkje	0	56	56
<i>Phylloscopus inornatus inornatus</i>	Bladkoninkje ssp <i>inornatus</i>	0	3	3
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	Fluiter	6	147	153
<i>Phylloscopus fuscatus</i>	Bruine Boszanger	0	1	1
<i>Phylloscopus collybita</i>	Tijftjaf	17	21218	21235
<i>Phylloscopus collybita abietinus</i>	Tijftjaf ssp <i>abietinus</i>	0	10	10
<i>Phylloscopus collybita tristis</i>	Tijftjaf ssp <i>tristis</i>	0	3	3
<i>Phylloscopus trochilus</i>	Fitis	17	5905	5922
<i>Phylloscopus trochilus acredula</i>	Fitis ssp <i>acredula</i>	0	3	3
<i>Regulus regulus</i>	Goudhaantje	0	6332	6332
<i>Regulus ignicapillus</i>	Vuurgoudhaantje	0	731	731
<i>Muscicapa striata</i>	Grauwe Vliegenvanger	95	88	183
<i>Ficedula hypoleuca</i>	Bonte Vliegenvanger	3967	447	4414
<i>Panurus biarmicus</i>	Baardmannetje	0	90	90
<i>Aegithalos caudatus</i>	Staartmees	55	2979	3034
<i>Aegithalos caudatus caudatus</i>	Staartmees ssp <i>caudatus</i>	0	85	85
<i>Parus palustris</i>	Glanskop	102	295	397
<i>Parus montanus</i>	Matkop	23	456	479
<i>Parus cristatus</i>	Kuifmees	79	268	347
<i>Parus ater</i>	Zwarte Mees	1032	3731	4763
<i>Parus caeruleus</i>	Pimpelmees	21708	30811	52519
<i>Parus major</i>	Koolmees	32204	29379	61583
<i>Sitta europaea</i>	Boomklever	1467	421	1888

wetenschappelijke naam	soort	pulli	volgroeid	totaal
<i>Certhia familiaris</i>	Taigaboomkruiper	0	30	30
<i>Certhia brachydactyla</i>	Boomkruiper	189	456	645
<i>Remiz pendulinus</i>	Buidelmees	0	3	3
<i>Oriolus oriolus</i>	Wielewaal	4	0	4
<i>Lanius collurio</i>	Grauwe Klauwier	626	105	731
<i>Lanius excubitor</i>	Klaapekster	0	8	8
<i>Garrulus glandarius</i>	Vlaamse Gaai	14	373	387
<i>Pica pica</i>	Ekster	6	355	361
<i>Nucifraga caryocatactes</i>	Notenkraker	0	1	1
<i>Corvus monedula</i>	Kauw	721	3345	4066
<i>Corvus monedula monedula</i>	Kauw ssp <i>monedula</i>	0	1	1
<i>Corvus frugilegus</i>	Roek	0	37	37
<i>Corvus corone</i>	Zwarte Kraai	9	1100	1109
<i>Corvus corax</i>	Raaf	14	2	16
<i>Sturnus vulgaris</i>	Spreeuw	1128	12255	13383
<i>Passer domesticus</i>	Huismus	176	4528	4704
<i>Passer montanus</i>	Ringmus	491	4463	4954
<i>Passer montanus x P. domesticus</i>	Ringmus x Huismus	0	1	1
<i>Fringilla coelebs</i>	Vink	49	11890	11939
<i>Fringilla montifringilla</i>	Keep	0	8365	8365
<i>Serinus serinus</i>	Europese Kanarie	0	233	233
<i>Carduelis chloris</i>	Groenling	18	13062	13080
<i>Carduelis carduelis</i>	Putter	4	2146	2150
<i>Carduelis carduelis carduelis</i>	Putter ssp <i>carduelis</i>	0	2	2
<i>Carduelis spinus</i>	Sijs	0	2385	2385
<i>Carduelis cannabina</i>	Kneu	4	6016	6020
<i>Carduelis flavirostris</i>	Frater	0	19	19
<i>Carduelis flammea</i>	Barmsijs	0	83	83
<i>Carduelis flammea flammea</i>	Grote Barmsijs	0	631	631
<i>Carduelis flammea cabaret</i>	Kleine Barmsijs	0	777	777
<i>Loxia curvirostra</i>	Kruisbek	0	322	322
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Goudvink	0	63	63
<i>Pyrrhula pyrrhula pyrrhula</i>	Goudvink ssp <i>pyrrhula</i>	0	21	21
<i>Pyrrhula pyrrhula europaea</i>	Goudvink ssp <i>europaea</i>	16	504	520
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Appelvink	0	462	462
<i>Calcarius lapponicus</i>	Ijsgors	0	11	11
<i>Emberiza citrinella</i>	Geelgors	18	1267	1285
<i>Emberiza cirrus</i>	Cirlgors	0	2	2
<i>Emberiza hortulana</i>	Ortolaan	0	8	8
<i>Emberiza pusilla</i>	Dwerggors	0	2	2
<i>Emberiza schoeniclus</i>	Rietgors	2	6754	6756
<i>Miliaria calandra</i>	Grauwe Gors	0	2	2
		88202	601635	689837

HOOFDSTUK III

DATABEHEER – INFORMATISERING – PAPAGENO

De ringgegevens en de terugmeldingen verkregen in het kader van het Belgisch Ringwerk staan ter beschikking van onderzoekers, al of niet professionelen, die ze wensen te analyseren. De procedures om deze gegevens te verkrijgen worden uiteengezet in de hoofdstukken XI en XII van dit verslag en staan ter beschikking op de webstek van het Belgisch Ringwerk. Het hoofddoel van het programma PAPAGENO, sinds 2000 ontwikkeld dankzij het talent en de belangloze inzet van een medewerker-ringer (Paul Vandenbulcke), is de gemakkelijke toegang tot de gegevens door ze elektronisch ter beschikking te stellen.

Het programma PAPAGENO

PAPAGENO werd vanaf 2000 ter beschikking gesteld van alle medewerkers-ringers. Nieuwe versies zagen het daglicht in 2003, 2005, 2007 en 2010. Omdat het niet de bedoeling was medewerkers uit te sluiten, kunnen de personen die ingeschreven zijn voor 2010, nog steeds hun gegevens insturen op papieren ringlijsten. Sinds 2010 zijn de nieuwe groepsverantwoordelijken verplicht PAPAGENO te gebruiken. Vanaf 2011 moeten nieuwe medewerkers hun gegevens doorgeven op PAPAGENO formaat. Ofwel brengen ze die zelf in, ofwel laten ze dit doen door een ander lid van de groep.

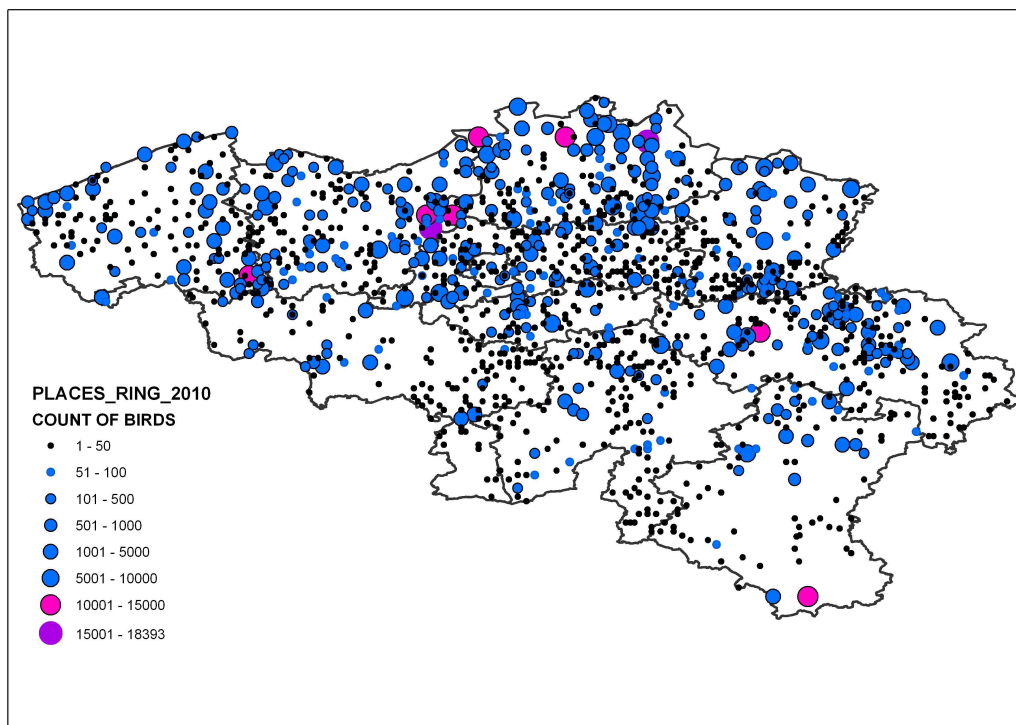
Het programma beoogt meerdere objectieven. Het laat de ringers toe hun ringgegevens en terugvangsten te digitaliseren binnen een zeer gebruiksvriendelijke Windows-omgeving, die hen bovendien de mogelijkheid biedt een groot aantal analyses uit te voeren, waaronder cartografische verwerking. PAPAGENO beoogt eveneens een kwaliteitsverbetering van de ingevoerde data door de mogelijkheid te creëren bijkomende gegevens te coderen over vanginspanning, typologie van de habitat op de vangstplaats met daarnaast ook morfometrische variabelen en etho-ecologische parameters. Een speciale versie voor het inbrengen van terugmeldingen door niet-ringers, die ringnummers van op afstand aflezen, staat ter beschikking van de geïnteresseerden

De medewerkers-ringers sturen hun gegevensbestanden, die automatisch door PAPAGENO geproduceerd worden, regelmatig door naar het KBIN via internet. Deze doorgegeven bestanden worden dan in de databank van het Ringwerk opgenomen. Dit systeem vergemakkelijkt het inbrengen van gegevens, verhoogt hun kwaliteit, vermijdt verzending per post, automatiseert voor een deel de verwerking van de terugvangsten en maakt het mogelijk over elektronische gegevens te beschikken die gemakkelijk toegankelijk zijn voor analyse.

Staat van informatisering

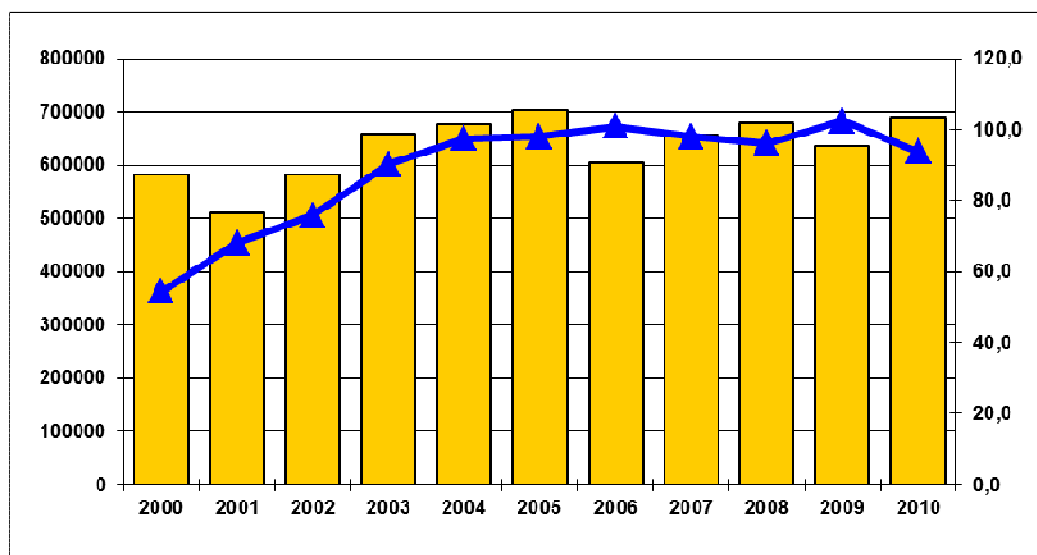
Op 1 december 2011 telde de databank met ringgegevens van het KBIN 9.975.951 records, Dit vertegenwoordigt een aangroei van 750.203 gegevens sinds vorig jaar. Elk record komt met één ringnummer overeen en bevat tot 39 velden, waarvan er 13 systematisch worden ingevuld. Driehonderd tweeënnegentig soorten en ondersoorten zijn hierin betrokken.

De geografische spreiding van de ringinspanning wordt getoond in figuur 3. Ten minste 1 vogel werd geringd op het grondgebied van 1384 lokaliteiten gedurende 2010. Op 9 van die lokaliteiten oversteeg het aantal geringde vogels 10.000 individuen (waarvan 2 soorten met meer dan 15 000 geringde specimen). Terwijl er op 70 andere plaatsen slechts één vogel werd geringd en tussen 2 en 5 op 339.

Figuur 3. Verspreiding van de locaties waar vogels in 2010 werden geringd, met aanduiding van het aantal betrokken individuen. De analyse omvat 647.844 gegevens, d.i. 93,9 % van de jaarstaat.

Het percentage ingevoerde ringgegevens bedraagt 93,9 % in 2010. Sinds 2003 is deze waarde steeds hoger dan 90%. Een maximum van 99% werd bereikt in 2006 en 2009 (Figuur 4).

Figuur 4. Evolutie sinds 2000 van de jaarstaten in België (gele balkjes) en aanduiding van het percentage van de geïnformatiseerde gegevens.

Het invoeren van de gegevens van 2010 werd uitgevoerd door 249 verschillende medewerkers-ringers. De doelstelling om vrijwel de totaliteit van de ringgegevens elektronisch ter beschikking te stellen voor analyse, wordt aldus verder gerealiseerd. Dit resultaat, bekomen door de enorme inzet van de ringers zelf, is bijzonder belangrijk: het toont de hoeveelheid gegevens aan die onmiddellijk beschikbaar zijn voor analyse.

Het invoeren van de historische gegevens werd in 2011 verdergezet. Onder andere door het financieren door het FOD Wetenschalleijk Beleid van het equivalent van 4 jobstudent-maanden gedurende juli en augustus. Dit proces wordt eveneens aangemoedigd bij de ringers en waar mogelijk ondersteund, b.v. door het uitlenen van een PC van het KBIN of de omzetting van historische databanken in een ander elektronisch formaat naar de access-bestanden van PAPAGENO. Meerdere ringers zetten het invoeren van hun eigen historische gegevens verder; sommigen gaan daarbij terug tot in de jaren vijftig.

De gegevensbank van de terugmeldingen telt momenteel 601.273 records, verdeeld over 321 soorten en ondersoorten. Het totaal aantal controles (vogels geringd en teruggevangen door dezelfde persoon of een ander lid van de groep) bedraagt 330.144. Het aantal Belgische terugmeldingen (vogel werd geringd in België maar de ringer en de terugmelder behoren niet tot dezelfde groep) bedraagt 245.315. Terwijl het aantal buitenlandse terugmeldingen (vogels geringd in het buitenland en teruggemeld in België) bedraagt 25.815.

Elk record slaat op één terugvangst en telt 60 velden. Het invoeren van de historische data van in het buitenland geringde en in België teruggemelde vogels in PAPAGENO gaat verder. De systematische invoering van de controles verloopt vanaf 2000 zeer goed dankzij PAPAGENO. De codering van de historische gegevens van dit type werd in 2006 opgestart en loopt nog steeds.

Het Belgisch terugmeldingsbestand werd op 20 oktober geïntegreerd in het dat van EURING. Het is het vierde grootse bijdrage op een totaal van 41 ringcentrales en vertegenwoordigt 11% in het algemeen totaal .

HOOFDSTUK IV

CERTIFICERING 2011

Elk jaar, in de tweede helft van november, worden examens ingericht voor het bekomen van een vergunning van medewerker- ringer van het KBIN. De kandidaten worden voorgesteld voor deelname aan het examen door de groepsverantwoordelijke, na het doorlopen van een praktijkstage met de bedoeling enerzijds hen vangtechnieken en het manipuleren van vogels bij te brengen, anderzijds hen voor te bereiden tot het examen. De inschrijvingen worden elk jaar afgesloten op 1 september.

Het examen voor een nestvergunning (met uitsluiting van vanginstallaties, vallen, netten of fuiken) vereist een stageperiode van ten minste twee jaar. Het examen voor een vangvergunning (die het gebruik van vanginstallaties, vallen, netten of fuiken toelaat) vereist dat men voorafgaand al titularis is van een nestvergunning, gevolgd door een nieuwe stageperiode van ten minste twee jaar. Kandidaten die, in het kader van een bijzondere studie, maximaal 3 soorten wensen te ringen, kunnen een specifiek examen aanvragen.

Het examen wordt georganiseerd op het KBIN en bestaat uit drie verschillende delen:

1. Schriftelijke evaluatie van de kennis betreffende de administratie (invoeren en doorsturen van gegevens), identificatietechnieken op soortniveau en determinatie van bepaalde gegevens (ruistrategie, topografie van het verenkleed) en methoden voor het nemen van biometrische gegevens (maximale duur: 2 uur).
2. Identificatie op soortniveau van 25 vogels in de hand op dia (automatische opeenvolging van de dia's: 10 sec/dia);
3. Identificatie op soortniveau (en van het geslacht en de leeftijd in geval van vangvergunning) van specimens (balgen) tijdens een sessie van één uur.

Deze laatste proef wordt afgenomen door een onafhankelijke examiner (ervaren groepsverantwoordelijke). In 2011 waren dit: Robert Thomas (groupe Heuseux), André Lambotte (ringgroep Emberiza), Norbert Roothaert (station De Blankaart), Johan Vanautgaerden (ringgroep Leuven) en Dirk De Mesel (ringgroep Luscinia).

Het volledige examen duurt tussen twee en drie uur en wordt onmiddellijk na het afleggen door de jury geëvalueerd. De resultaten, onder de vorm van waarderingsscores, worden per onderwerp voorgelegd: kennis van de administratie van het ringwerk, kennis van de ruistrategieën en de topografie van het verenkleed, kennis van de criteria voor identificatie op soortniveau, leeftijd en geslacht. De resultaten worden per post en binnen de tien dagen na het afleggen van het examen meegedeeld aan de kandidaat, met kennisgeving aan de verantwoordelijke van de betrokken ringgroep,

Onderzoekers (masters, doctorandi, assistenten) die voorgesteld worden door een diensthoofd van een wetenschappelijke instelling (universiteit, instituut, onderzoeksinstelling) zijn vrijgesteld van een stageperiode en het afleggen van een examen. Voor het overige lijkt hun administratief parcours op dat van de andere ringers.

Enkel de personen die beantwoorden aan deze criteria en die aldus, op aanvraag van het KBIN, een vergunning dienaangaande bekomen hebben, afgeleverd door de bevoegde gewesten, mogen de ringen gebruiken die eigendom zijn van het KBIN.

De examensessies van 2011 zijn doorgegaan op 19 november voor 12 Franstalige kandidaten behorend tot 8 verschillende werkgroepen en op 20 november voor 18 Nederlandstalige kandidaten behorend tot 12 verschillende werkgroepen

In totaal werden 17 examens afgelegd voor het bekomen van een nestvergunning, 8 voor een vangvergunning en 5 voor een specifieke vergunning. Het slaagpercentage voor nestvergunning bedraagt 70.6%, 62.5% voor de vangvergunning en 60% voor de specifieke vergunningen.

Bij de examens afgenomen voor nestvergunning, bedraagt het slaagpercentage wat betreft administratieve kennis 82.4%, 91.2% voor kennis van rui en vogeltopografie en 70.6% voor soortdeterminatie. Bij de vangvergunning, bedraagt het slaagpercentage wat betreft administratieve kennis 75%, 62.5% voor kennis van rui en vogeltopografie en 75% voor soort-geslacht-leefijdeterminatie. Voor wat de specifieke vergunningen betreft zijn de slaagpercentages respectief 60%, 60% en 100%.

De voornaamste reden van mislukking bij de nestvergunningen is een gebrek aan ervaring bij de soortdeterminatie. Er wordt daarom de kandidaten sterk aangeraden om aan ringactiviteiten in verschillende ringgroepen deel te nemen, dit om de soortkennis zoveel mogelijk te verbreden. Voor de vangvergunningen is het vooral een gebrek aan kennis van de leeftijdskenmerken, dus van de theorie van de rui, die de slaagkansen hypothekeert. De oplossing voor dit probleem ligt in een perfecte kennis van de introductie van de « Svensson » en het toepassen op het terrein van deze theoretische kennis. Hierdoor ziet men snel de logica bij het determineren van de leeftijd. De niet geslaagde kandidaten voor het bekomen van een specifieke vergunning kennen wel goed de betrokken soorten maar hebben duidelijk deze theoretische kennis verwaarloosd. Een specifieke vergunning is geen minderwaardige of kleine vergunning. Ze vereist hetzelfde kennisniveau als een vangvergunning, weliswaar beperkt tot de maximum drie gekozen soorten. De kandidaten voor dit type vergunning dienen dus ook de algemene kennis betreffende de rui en de topografie onder de knie te hebben.

De examensessie 2011 leidde aldus tot de certificering van 12 nieuwe nestrings, 5 vangvergunningen en 2 specifieke. In totaal zijn er dus 14 nieuwe medewerkers-rings voor België in 2011, hetgeen neerkomt op een toename van 4% vergeleken bij het netwerk van 2011.

HOOFDSTUK V

ONDERZOEKSPROGRAMMA'S

FLUTREE: Integratie van de parameters bij de overbrenging van in België aangifteplichtige vogelgriepvirussen (H5-H7) in een op het risico gebaseerd monitoringsysteem (2010-2011).

In opdracht van: FOD Volksgezondheid (DG4)

In samenwerking met: CODA

Het Flutree-project is een vervolg op het INN-FLU-project, waarmee de Europese Commissie probeerde inzicht te krijgen op de verspreiding van de vogelgriep (H5N1) in Europa. (zie verder). Flutree is een Belgisch project en heeft drie doelstellingen:

2.1 Onderzoek naar de contactfrequentie tussen wilde watervogels en pluimvee.

België heeft maatregelen getroffen om te vermijden dat wilde watervogels het pluimvee met griep besmetten. Belangrijk hierbij is de verplichting neerhofvogels tijdens de als risicovol beschouwde migratieperiodes op te hokken.

Toch ontbreken de basisgegevens om het nut en de doeltreffendheid van deze maatregel te evalueren. Het project wil onder andere deze contactfrequentie kwantificeren en de risicoperiodes bepalen. In 2011 kregen twee open kippenrennen elk vier op een digitaal registreerapparaat aangeschakelde infraroodcamera's: één langs de Dijle in het centrum van Waver en één bij de bezinkingsvijvers van de suikerraffinaderij te Longchamps. Van augustus tot mei werden de rennen dag en nacht gefilmd en elke maand werden de beelden geanalyseerd. Elke wilde eend die in de ren binnenkomt wordt geïdentificeerd, de verblijfsduur gechronometreerd en de gegevens in een databank ingebracht.

De waarnemingen op het terrein zijn nu afgesloten. Tussen 04 december 2007 en 18 mei 2011 werden in totaal 34.944 uren toezicht opgenomen en geanalyseerd, dit voor de twee experimentele hokken samen. Parallel hiermee werden 167 tellingen uitgevoerd van wilde eendachtigen die zich in de onmiddellijke omgeving van de hokken ophielden. De tweede helft van 2011 werd besteed aan het uitbouwen van een genormaliseerde databank die gegevens omvat van de video-opnames en van de wekelijkse tellingen, maar eveneens een aantal parameters van elk hok (buiten voederen, betrokken neerhofvogels, aanwezigheid van een plas). Meteorologische parameters zoals de minimumtemperatuur, de neerslaghoeveelheid en de aan- of afwezigheid van sneeuw werden eveneens in deze databank opgenomen.

Op dit ogenblik wordt, in partnerschap met het Coördinatiecentrum voor Veterinaire Diagnostiek van het CODA, gewerkt aan de statistische analyse van deze databank. De resultaten van deze analyse zullen toelaten om de parameters te bepalen die de contactfrequentie tussen wilde watervogels en neerhofvogels kunnen beïnvloeden.

2.2 Opstellen van serologische monitoring van wilde vogels

Sinds de herfst van 2005 verloopt de virologische monitoring van wilde vogels in België routinematig via snavel- en cloaca-strijkjes. We doen dit tijdens het ringen, maar het bleek dat deze methode nog kon verfijnd worden. Van alle door het H5N1-virus besmette wilde vogelsoorten die in Europa sinds 2005 gevonden werden, is de knobbelzwaan (*Cygnus olor*) een van de meest voorkomende. De analyse van de bij deze soort in België gemaakte snavel- en cloacastrijkjes gaf vaak een negatief resultaat voor het griepvirus. Bij als voorbereiding voor later onderzoek uitgevoerde serologische tests, bleek het voorkomen van het virus echter veel hoger (tot 52 %) . In 2011 zijn er 114 bloedafnames bij knobbelzwanen uitgevoerd, -parallel met snavel- en cloaca-strijkjes. Bij de Canadese gans (*Branta canadensis*) lag dit aantal op 641.

2.3 Evaluatie van de verplaatsingen van wilde watervogels binnen dezelfde winter

Dit jaar werden 21 Wilde eenden (*Anas platyrhynchos*) van 5 sites voorzien van een GPS/GSM zender om hun verplaatsingen tijdens de 24uur cyclus te bestuderen. Het doel is dubbel: beantwoorden van de vraag in hoeverre deze wilde vogels zich soms aansluiten bij neerhofvogels en nagaan in hoeverre de

door het FAVV afgebakende natuurlijke risicozones (om het besmettingsrisico met H5N1 tussen wilde vogels en neerhofvogels te beperken) met de werkelijkheid overeenstemmen. Deze zones strekken zich 500m rond de perimeter van belangrijke natte gebieden uit en het komt er op aan te kijken in hoeverre de Wilde eenden die er verblijven tijdens de dag, er zich van verwijderen tijdens de nacht om te foerageren. Vijf zenders werken nog steeds en verschillende tests toonden aan dat de doorgestuurde locaties tot op minder dan 5 meter nauwkeurig zijn.

Het voorlopige totaal van de opgenomen localisaties bedraagt 3500. De analyse zal gebeuren op basis van alle tot 31/12/2011 verzamelde gegevens.

Het huidige monitoringsysteem houdt geen rekening met de verplaatsingen van wilde watervogels tussen en vanuit de kwetsbare natuurgebieden die het FAVV aanduidde op basis van de tellingen van half januari. Dit aspect is cruciaal, vooral omdat er heel veel eenden van talrijke soorten overdag op bepaalde wateroppervlakken rusten en zich 's nachts naar hun foerageergebieden verspreiden.

Het Flutree-programma behelst ook het onderzoek, met behulp van een zendertje, van verplaatsingen van Wilde eenden (*Anas platyrhynchos*) tijdens de winter. Het systeem werkt met gsm-golven en een gps-ontvanger, die op enkele meter na bepalen waar zich elke gemerkte eend bevindt. Dit stelt het verspreidingspatroon vast, alsook een eventueel contact met neerhofdieren. In de winter 2010-2011 werden tien gps-gsm zenders geplaatst op in Longchamps en Terhulpen gevangen eenden.

Verschuivingen in overwinteringsgebieden van trekvogels (2009 - 2012).

In opdracht van: FOD Wetenschapsbeleid

In het kader van het onderzoeksproject "Studie van de wijzigingen in de overwinteringsgebieden voor trekvogels" gefinancierd door BELSPO nam Michèle Loneux in 2011 deel aan 2 wetenschappelijke conferenties over migratie en het volgen van vogels, met 1 bijdrage van de ringcentrale via een mondelinge mededeling.

De eerste conferentie was de jaarlijkse conferentie gehouden elk voorjaar en georganiseerd door de British Ornithologist's Union (BOU). Buiten het vastgestelde programma zijn de weinige oproepen voor vrije presentaties duidelijk gericht op het werk van jong- afgestudeerden. Het was niet mogelijk om een mededeling voor te stellen.

De tweede conferentie betrof de 30e conferentie van de IUGB (International Union of Game Biologists). De mondelinge mededeling van M. Loneux behandelde de analyse van de bewegingen van kwartels geringd in België vertrekkende vanuit terugmeldingen. Het was een gelegenheid om de algemene activiteit van het ringwerk voor te stellen en ook in welke context van beschikbare gegevens het onderzoek zich situeert. Precies omdat de balans van continu bijgewerkte, gedigitaliseerde ringgegevens toelaat de geografische spreiding van het ringen in België te illustreren alsook de evolutie in het aantal geringde vogels per soort sinds 80 jaar. Deze evolutie wordt namelijk beïnvloed door het verschijnen van nieuwe vangst- en loktechnieken voor bepaalde soorten. De situatie van de kwartel in België is bijzonder interessant. Temeer omdat bepaalde ringers gunstig hebben gereageerd op de aanvraag vanuit onderzoek om nieuwe, tot nu toe ontbrekende vangstations voor kwartels uit te bouwen in het oostelijk deel van het land. Hun enthousiaste en vrijwillige deelname draagt bij tot het verbeteren van de kwaliteit van beschikbare, gebruiksklare gegevens over deze soort. Deze ondernomen actie zou zeker minstens 3 of 4 jaren moeten doorgezet worden om de nodige terugmeldingsgegevens te bekomen, die evenwaardig kunnen geanalyseerd worden als deze afkomstig uit het westen van het land.

De aanwerving van een persoon om de nodige achterstallige gegevens te digitaliseren heeft dit databestand doen aangroeien. Dit belangrijke werk wordt verdergezet.

De database in zijn versie van eind december 2011, zal als definitieve gegevensbank dienen voor het definitieve analyseren over de veranderingen in overwinteringsgebieden. Het einde van het onderzoeksprogramma is voorzien voor mei 2012.

De koppeling van de decadale cartografie van terugmeldingen van typische soorten aan de gemiddelde waarden van gekozen meteorologische parameters was het objectief van dit jaar. Een samenwerking werd opgestart met prof. Louis François, physicus aan de “Unité d’Astrophysique de l’ULG”, gerenommeerd voor zijn werken over vegetatieklimaatmodellen in de toekomst. Zie LAURENT J.-M., FRANÇOIS L., BAR-HEN A., BEL L., CHEDDADI R., *European Bioclimatic Affinity Groups: data-model comparisons. Global Planet. Change*, 61, 28-40, 2008.).

In september heeft prof François decadale kaarten geleverd met isotherme T° winterwaarden. Met behulp van een GIS programma, zullen deze gegevens met vogelterugmeldingen vergeleken worden.

Epidemiologisch toezicht op influenzavirussen bij wilde vogels (2005 -).

In opdracht van: FAVV

In samenwerking met: CODA, ISSP, FOD Volksgezondheid, DEMNA (SPW)

De actieve monitoring van aviaire influenzavirussen bij wilde vogels in België wordt sinds de herfst van 2005 uitgevoerd door het Ringwerk. Dit toezichtsprogramma komt tegemoet aan de verplichtingen van de Europese richtlijn 2005/94/CE en van de beslissing van de Raad 2005/464/CE, aangevuld met de technische voorschriften van het document SANCO/10268/2006. Dit programma volgt op de uiterst pathogene H5N1-epidemie die werd vastgesteld bij wilde trekvogels in Zuidoost Azië.

Dit epidemiologisch toezicht werd in 2011 uitgebreid in twee nieuwe richtingen. Eerst en vooral werd het uitgebreid naar het West Nile virus (Flavivirus), dit ten gevolge van de resultaten die bekomen werden in het kader van het programma Flavisurvey (2008-2010). Twee groepen vogels worden hierbij gevolgd: kraaiachtigen en prooivogels. Ten tweede werd een passief toezicht structureel ingesteld ten einde het globaal toezicht op zoonoses en dierziekten die opduiken in België te vervolledigen. De groepen waarop dit toezicht werd ingesteld zijn dezelfde als die waarvoor actief toezicht geldt: watervogels, prooivogels en kraaiachtigen.

De doelstelling van het programma is dus het bestuderen van het voorkomen van influenza en Flavivirussen en in het bijzonder van de subtypes H5 en H7, bij wilde vogels. Bemonstering van cloacaal vocht en snavelvocht wordt uitgevoerd tijdens ringoperaties en dit bij verschillende soorten watervogels (eendachtigen, rallen, waadvogels, meeuwen, sternes), vogels etende prooivogels en kraaiachtigen, conform de lijst gepubliceerd door de Europese Commissie. De stalen worden bewaard bij 4°C en binnen de 48u overgedragen aan het laboratorium van aviaire virologie van het Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA).

Verschiede fuiken voor het vangen-ringen-bemonsteren van grondeleenden, duikeenden en meerkoeten werden geïnstalleerd in het kader hiervan (La Hulpe, Harchies, Chertal, Watermaal-Bosvoorde). De installatie van Harchies wordt geplaatst in samenwerking met het DEMNA (Service public de Wallonie). Er worden eveneens gerichte bemonsteringen uitgevoerd op andere sites.

De vanginstallatie te Nazareth werd opnieuw bemand gezien de vangzone weer toegankelijk is. Een nieuwe fuik werd in 2011 geplaatst te Longchamps, een van de belangrijkste rustplaatsen van eendachtigen in Wallonië. Drie fuiken voor kraaiachtigen (twee in Brussel en één in Waals Brabant) vervolledigen dit netwerk. Telkens worden specifieke stalen voor het West Nile virus genomen.

Wat het passief toezicht betreft werd in 2011, buiten het verzamelen van dode vogels door de Ringcentrale, een structureel partnerschap aangegaan met 5 Opvangcentra (3 in Wallonië, 1 in Brussel en 1 in Vlaanderen). Elk kadaver wordt geëtiketteerd en ingevroren bij -20°C. Elke maand worden de kadavers opgehaald en gedetermineerd op het KBIN. De gegevens worden ingebracht in een ad hoc databank. De kadavers van prioritaire soorten worden vervolgens overgebracht naar het CODA om er geanalyseerd te worden. De andere worden opgenomen in de verzamelingen van het KBIN (als balg of als skelet).

Wat het toezicht op het influenzavirus betreft, werden tussen 01/01/2011 en 01/12/2011 3315 stalen verzameld (2683 cloacale en 632 mondstalen). Dit komt overeen met het vangen van 2683 wilde vogels, waarvan 483 hervangsten. In totaal werden 38 soorten behorende tot 11 families bemonsterd. De stalen werden in 117 verschillende gemeentes afgenomen.

Tijdens dezelfde periode werden 713 stalen afgenomen in het kader van het toezicht op het West Nile virus. 713 ervan werden afgenomen bij 4 soorten kraaiachtigen (361 mondstalen en 352 bloedstalen). Bij 5 soorten prooivogels werden 490 stalen afgenomen (354 cloacale en 136 mondstalen).

Behalve het personeel van het KBIN namen 10 ringers deel aan deze staalnames.

In het kader van de passieve monitoring werden van januari tot december 2011 274 kadavers van wilde vogels, behorende tot 61 verschillende soorten, verzameld in Opvangcentra. In totaal werden hiervan 100 kadavers naar het CODA gebracht voor analyse (33 watervogels, 29 kraaiachtigen en 38 prooivogels)

Bovendien doet de FOD Volksgezondheid, en in het bijzonder het FAVV, een beroep op de expertise van het Ringwerk op het gebied van trek en bewegingen van wilde vogels, onder andere aan de hand van de analyse van terugmeldingen van geringde vogels. De expertise op het gebied van trekgedrag en modaliteiten van de trekverplaatsingen bij vogels vormt hierbij een belangrijke bijkomende factor.

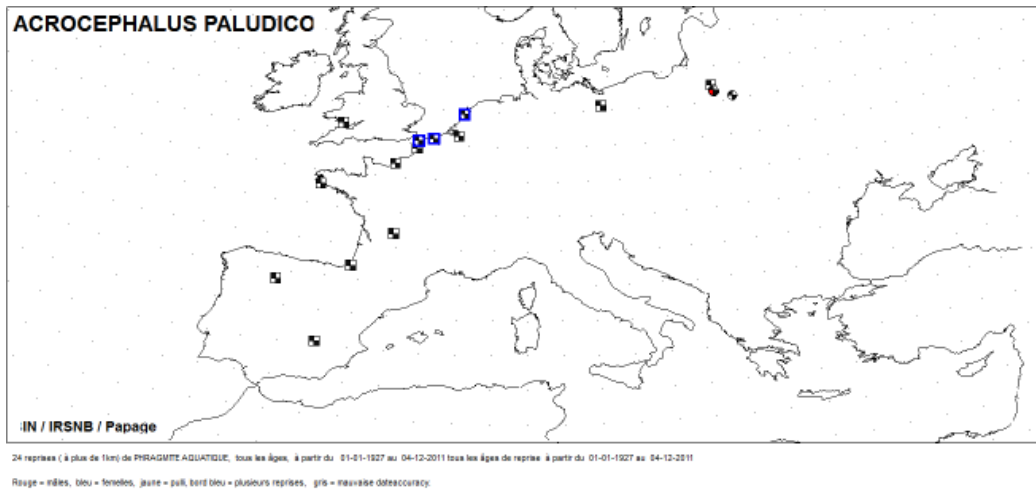
Een deel van de resultaten van dit programma is beschikbaar op de website van het KBIN (<http://www.natuurwetenschappen.be/science/projects/afsca>).

Acrola : Studie en bescherming van de Waterrietzanger *Acrocephalus paludicola*

In samenwerking met : Aquatic Warbler Conservation Team (AWCT) en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)

De Waterrietzanger is de zeldzaamste Europese zangvogel en de enige zangvogelsoort die in de als globaal bedreigd wordt beschouwd. De soort is ondermeer opgenomen in de Bijlage I van de Vogelrichtlijn, de bijlage II van de Conventie van Bern en de bijlage I van de Conventie van Bonn. De wereldpopulatie wordt momenteel geschat tussen de 12.100 en 13.800 zingende mannetjes, verspreid over minder dan 40 broedgebieden in voornamelijk Wit-Rusland, Polen, Oekraïne, Litouwen, Hongarije, en minder regelmatig in Rusland, Duitsland en Letland. De soort was nog tot in 1875 broedvogel in België (prov. Henegouwen). België heeft in 2005 het door het secretariaat van de Conventie van Bonn opgestelde Memorandum of Understanding ondertekend ter bescherming van de soort

Overwinteringsgebieden en trekroute waren zeer lang onbekend tot in 1988 in enkele Belgische ringstations, met behulp van geluid 's nachts, enkele honderdtallen vogels op post-nuptiale trek geringd konden worden. Tot op heden werden dan sedert 1960 reeds meer dan 1600 waterrietzangers geringd in België. Er werden ook al 49 controles geregistreerd, en dit zowel uit de broedgebieden in de Baltische Laagvlakte als langs het volledige Europese migratietraject, tot op het Iberische schiereiland (figuur 5).

Figuur 5: Lokaties waar in België geringde Waterrietzangers (*Acrocephalus paludicola*) gecontroleerd werden (vierkanten), en van in buitenland geringde waterrietzangers die in België gecontroleerd werden (cirkels).

Het Belgisch Ringwerk werkt al jaren mee aan de studie van de trekroutes en omstandigheden tijdens de najaarstrek die gecoördineerd wordt door het AWCT. Belgische ringers nemen ook deel aan expedities op zoek naar overwinteringsgebieden.

In uitvoering van een Nationaal Actieplan ter bescherming van de soort in België werd in 2010 door het ANB een SAP (Species Action Plan) opgesteld waarin de aanzet wordt gegeven om in België op zoek te gaan naar sites die door de waterrietzanger ‘spontaan’ uitgekozen worden als rustgebied tijdens de najaarstrek.

In 2011 werd op drie lokaties met een specifiek protocol gestart met het onderzoek naar ‘spontane stop-oversites’ van de waterrietzanger. Tussen 13/08/2011 en 21/08/2011 werden zo 6 waterrietzangers geringd zonder gebruik van geluid 's nachts.

Tijdens de najaarstrek 2011 werd een gestructureerde ringinspanning ontwikkeld, voornamelijk op het vlak van de methodologie. 110 Waterrietzangers werden geringd op 13 verschillende sites. Drie sites werden bemonsterd zonder ze aan te trekken door nachtelijk geluid. Tussen 13.08.2011 en 21.08.2011 werden daar zes Waterrietzangers geringd.

Studie van de dynamiek van herkolonisatie bij de Slechtvalk (*Falco peregrinus*), maatregelen ter bescherming van natuurlijke sites en instellen van instrumenten voor de controle van de illegale handel van roofvogels (1996 -).

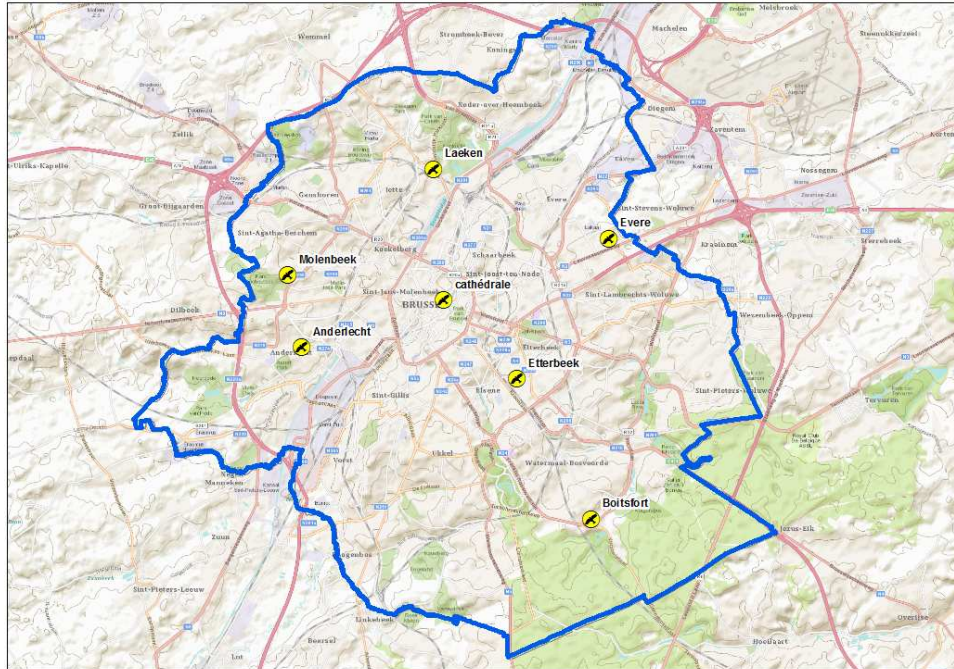
In samenwerking met: CITES, Federale Politie, ANB, DNF (SPW), Electrabel GDF Suez

Het programma ter opvolging van de populatiedynamica van de teruggekeerde Slechtvalk (bijlage I soort van de Vogelrichtlijn) wordt vanaf 1996 uitgevoerd en beoogt de studie van de dynamiek van de herkolonisatie van deze soort die tussen 1972 en 1994 als broedvogel in België verdwenen was. De huidige studie richt zich vooral op natuurlijke sites om nieuwe broedgevallen te kunnen vaststellen.

Nieuwe broedplaatsen werden ontdekt in 2011. Dit brengt de Belgische populatie op een aantal tussen 90 en 100 broedparen. Het merendeel van de jongen wordt geringd en gemeten. Staalname van veren werd bekomen bij de meerderheid van jonge valken, dit om het databestand van DNA stalen uit te breiden. Dit jaar werden 132 jonge valken geringd, dankzij de ploeg die deelnam aan het programma. Sinds de terugkeer van de soort in België in 1996, komt het aantal geringde jongen komt zo op 805 te liggen. De gekozen inspanning om ringen af te lezen via camera's en telescoop bij volwassen broedvogels heeft er toe geleid dat 14 individuen werden geïdentificeerd in de loop van het voorjaar.

De studie van de genetische diversiteit ontwikkelt zich verder, vertrekkende vanuit pluimenmonsters die sinds 2006 werden verzameld. Deze studie is het onderwerp van een proefschrift in de richting Master in biologie van organismen en ecologie (zie hoofdstuk VI). De identificatie via de ringen van volwassen broedvogels draagt bij tot het valideren van de resultaten.

De populatie Slechtvalk die in Brussel broedt, is het onderwerp van een speciale opvolging. In 2011 hebben zich vijf koppels met succes voortgeplant binnen een opp. van 161 km² (figuur 6). Tussen 2004 en 2011 werden in totaal 15 geslaagde broedgevallen genoteerd. In die periode noteerden we ook minstens 47 uitvliegende jonge valken. De genetica en voedselgedrag van deze kern wordt specifiek onderzocht.

Figuur 6 : Verspreiding van 6 koppels Slechtvalk die in de periode 2004-2011 met succes hebben gebroed in het Gewest Brussel-Hoofdstad.

In 2010 werden 7 administratieve controles ondernomen. In totaal werden 180 roofvogels hierbij door de diensten van de diergeneeskundige inspectie en de Federale Politie, bijgestaan door CITES-experten van het KBIN, gecontroleerd.

Valken voor iedereen (2005 -).

In samenwerking met: Ornithologische Commissie van Watermaal-Bosvoorde, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Politiezone Brussel hoofdstad – Elsene, de autoriteiten van de Sint-Michiels en Sinte-Goedele kathedraal.

De voorstelling aan het grote publiek van het volledige verloop van het broedgeval van het koppel Slechtvalken van de Sint-Michiels en Sinte-Goedele kathedraal sinds 2005, werd voortgezet dankzij een systeem van camera's-zenders/, ontvangers en beeldschermen. Dit laat de bezoekers toe de details van het broedgeval rechtstreeks en continu te volgen vanop het kerkplein (dankzij de infrarood-functies van de camera). Het aantal die het broedgeval van 2011 kwamen volgen, wordt geschat op 20.000 à 22.000 personen. Het totaal aantal bezoekers sinds 2005 lag tussen 125.000 en 130.000 personen.

Online beelden van het nest werden opnieuw uitgezonden via <http://www.slechtvalken.be> (figuur 7). Vanaf 1 april t.e.m. 7 juni, het moment dat de jongen de kathedraal verlieten, konden deze vogels live gevolgd worden.

Figuur 7. Homepage van de website « Valken voor iedereen ».

Tussen 1 januari en 1 december, werden 370.782 website bezoeken geteld en 2.836.385 pagina's werden bekeken door internetgebruikers uit minstens 57 landen.

Studie van de dynamiek van de herkolonisatie van de Oehoe (*Bubo bubo*), maatregelen tot behoud van de natuurlijke sites et evaluatie van de risico's (1990 -).

In opdracht van: CSD - ARIES consultants

In samenwerking met: groupe Carmeuse, groupe Lhoist

Sinds 1990 wordt een programma over het demografisch opvolgen van de populatie van de Oehoe (bijlage I soort van de Vogelrichtlijn) uitgevoerd.. De soort was volledig uit België verdwenen tussen het begin van de 20ste eeuw en 1982. Nadien volgde een herstel dat begon met het reïntroduceren van in gevangenschap gekweekte Oehoes. De nestplaatsen worden elk jaar opgetekend, het broedsucces bepaald en, indien mogelijk, de jongen geringd

Een significant gedeelte van de koppels broedt op industriële en semi-industriële sites. Bescherming en beheersmaatregelen van deze sites worden onderzocht met de eigenaars en de grondgebruikers (steengroeven, administraties). In dit kader werd in de maand juni, een samenwerkingsprotocol ontwikkeld met SA Carmeuse. Op hun terreinen (eigendommen) bevinden zich 9 broedkoppels, ofwel 10% van de regionale populatie.

Een impact studie over de impact die een heropening van een steengroeven kan hebben op de soort, is in volle gang. Een studie over het gebruik van het kerngebied van een koppeltje, gesitueerd op 5 km van de grenzen van een windparkproject, is eveneens in uitvoering. Dit project kan steunen op het gebruik van zenders ARGOS GPS (figuur 8)

De populatie werd geschat tussen 85 en 95 broedparen. Dit jaar werden 83 pulli geringd, dankzij de ploeg die aan het programma meewerkte. In totaal werden 718 pulli geringd sinds de terugkeer van de soort in 1982.

Figuur 8. Oehoe *Bubo bubo* leeftijd 5 weken, die werd uitgerust met een zender ARGOS GPS. Dit laat toe zijn verplaatsingen te volgen met als doel de evaluatie van een windmolenparkproject.

Problematiek van invasieve exotische eendensoorten (1991 -).

In samenwerking met: BIM, INBO, programma INVEXO, Belgian Forum on Invasive Species, Natagora/Aves, Vlaams Gewest, Provincie West-Vlaanderen, Waals Gewest.

Het betreft een langetermijn studie van de populatiedynamica en de ecologie van de Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*) en de Canadese Gans (*Branta canadensis*) in het kader van de evaluatie van de impact van deze soorten op het milieu.

Onderzoek op gekleurringde Nijlgans werd gestart in 1991 (figuur 10) en heeft tot doel de verspreidingsmechanismen en populatiedynamiek te bestuderen. Binnen dit kader werden tachtig specimen geringd in 2011. Een master's thesis in de biologie en ecologie van organismen (zie hoofdstuk VI) omvat het bestuderen van de productiviteit en de recrutering binnen de populatie in de vallei van de Woluwe (Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

Figuur 10 : Nijlgans met KBIN-ring aan de linkerpoot en Darvic-ring met twee duidelijk op afstand leesbare letters

De Canadagans wordt sinds 1996 voortdurend gevolgd, geconcentreerd op de werking van het verzamelen van gelijktijdige volledige rui, een belangrijke periode van hun jaarcyclus. Tussen half juni en half juli verzamelen de Canadagansen zich in groepen die verschillende honderden individuen kunnen bevatten. Dertien inzamelingen, verdeeld over het hele land (provincies Luik, Namen, Waals-Brabant, Vlaams-Brabant, West-Vlaanderen en te Brussel), werden deze zomer bestudeerd. In totaal werden 1789 ganzen gevangen, waarvan 554 hervangsten. Nieuwe hervangsten afkomstig uit Zweden, Denemarken en het noorden van Nederland werden dit jaar geregistreerd.

Hulp wordt gegeven aan de drie Regio's en op andere overheidsniveaus (provincies, steden, gemeenten) om uiteindelijk de haalbaarheid te bereiken of minstens te bestuderen hoe de populatie te controleren.

Studie van de trekstrategie van stern en vorming van ringers in het Afrikaans overwinteringsgebied.

In samenwerking met: Direction des Parcs Nationaux du Sénégal, FOD Ontwikkelingssamenwerking, Gemeente Beauvechain, INBO

Samenwerkingsprogramma met een onderzoeksluik: opvolging van bewegingen van steltlopers tussen slikplaten, bepaling van de geografische oorsprong en de trekroutes van de betrokken populaties en een deel vorming inzake het toepassen van de gebruikte methoden. Deze acties zijn het gevolg van een programma voor het uitvoeren van het beheersplan van het biosfeer-reservaat van de Saloum Delta. De activiteiten binnen dit project waren in 2010 beperkt omwille van budgettaire redenen.

Aan een uitbreiding van het programma in Ghana wordt gewerkt.

Opvolging van de avifauna door ringstations met gekende vanginspanning: EURO-CES

In samenwerking met: Europese ringcentra, INBO

Het Belgisch Ringwerk is sinds 2001 ingeschreven in een Europees programma voor de opvolging van broedpopulaties van zangvogels met toepassing van de **vangst-terugvangst** techniek. Dit programma wordt gecoördineerd door het Brits Ringwerk. Deze studie heeft als doel informatie te verzamelen over populatietrends, over de productiviteit en over jaarlijkse overlevingscijfers. De uiteindelijke bedoeling beoogt een op feiten gebaseerde ondersteuning van het beleid betreffende natuurbehoud.

HOOFDSTUK VI

SAMENWERKING MET UNIVERSITEITEN EN HOGESCHOLEN

De ring- en terugmeldingsgegevens worden ter beschikking gesteld van Universiteiten en Hogescholen. Er wordt dan ook regelmatig contact gehouden met ULB, UCL, ULg, UA, UGent, Haute Ecole Provinciale du Hainaut Occidental (Aat), Haute École de la Province de Liège (La Reid).

Academisch jaar 2010-2011

Onderzoeker FNRS:

Dr Virginie Stevens voert een post-doc studie uit, getiteld "Mécanismes d'évolution conjointe de la dispersion et des comportements de coopération" met als model de Boerenwaluw (*Hirundo rustica*). (Promotor: Prof. Dr. Pascal Poncin, ULg)

Doctoraatsthesis:

Greet De Coster presenteerde met succes een FWO doctoraatsthesis «Mothers matter. How maternal investment can help offspring to cope with environmental stress». Promotor : Prof. Dr. Luc Lens, UGent ; copromotor : Dr. Liesbeth DE Neve, UGent.

Carl Vangestel presenteerde met succes een doctoraatsthesis (financiering UGent): 'Relating phenotypic and genetic variation to urbanization in avian species : a case study on House Sparrows (*Passer domesticus*) » Promotor : Prof. Dr. Luc Lens, UGent ; Copromotor : Dr. Joachim Mergeay, INBO)

Sophie Dardenne werkt verder aan haar in 2008 begonnen doctoraat, getiteld « Coopération chez l'Hirondelle rustique (*Hirundo rustica*): influence de la dispersion, des qualités individuelles, de la structure génétique et de la qualité des habitats ». Promotor: Prof. Dr. Pascal Poncin, ULg

Franck Hollander werkt verder aan zijn in 2007 begonnen doctoraat, getiteld « Habitat selection in anthropogenic landscapes using a migratory passerine as study model ». Promotor: Prof. Dr. Hans Van Dijk, UCL.

Stage en eindwerk:

Kristine Stolk: studente master biologie aan de Universiteit Antwerpen werkt aan een eindwerk "Onderzoek van ruimtelijk gedrag tijdens ouderzorg van de Pimpelmees" (Promotor: Prof. Dr. Erik Mathyssen UIA)

Jef Vlamings: student master biologie aan de Universiteit Antwerpen werkt aan een eindwerk "Least-Cost modelling voor Europese bosvogels in een gefragmenteerd landschap" (Promotor: Prof. Dr. Erik Mathyssen UIA)

Julien Liroux: student master in de biologie van organismen en ecologie aan de Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix, Namur en aan de Université Catholique de Louvain, werkt aan een eindwerk « L'ouette d'Égypte, *Alopochen aegyptiacus*, une espèce envahissante en Belgique : Etude de la productivité et du recrutement de la population présente dans la vallée de la Woluwe, Région de Bruxelles-Capitale. Etude de la productivité et du recrutement de la population présente dans la vallée de la Woluwe, Région de Bruxelles-Capitale. (Promotor: Prof. Renate Wesselingh, UCL ; co-promotor Didier Vangeluwe KBIN)

Corentin Rousseau: student master in de biologie van organismen en ecologie aan de Université Catholique de Louvain, werkt aan een eindwerk: "Etude génétique d'une population recolonisatrice de Faucons pèlerins *Falco peregrinus*"? Promotor: Prof. Renate Wesselingh, UCL; copromotor: Didier Vangeluwe KBIN

Stage:

Laetitia Montante, studente derdejaar Bacculaureaat in biologische wetenschappen aan de Université Catholique de Louvain deed van 11 tot 15 april en van 4 tot 8 juli een stage waarvan het thema gericht was op de problematiek van de Canadese ganzen.

HOOFDSTUK VII

AANVRAGEN VOOR TOEGANG TOT DE GEGEVENS IN 2011

In het jaar 2011 werden 20 aanvragen ontvangen en aanvaard. De aanvragen die via EURING werden ontvangen, zijn opgenomen in het Engels. De andere betreffen aanvragen die rechtstreeks tot de Ringdienst werden gericht.

Aanvrager Dr. M. Exo

Datum van de aanvraag: January 2011

Instelling/Vereniging: Institut of Avian Research, Wilhelmshaven, Allemagne

Ter beschikking gestelde gegevens: Recovery data for *Pluvialis squatarola* et *Limosa lapponica*

Doel:

Aanvrager T. Tinlin

Datum van de aanvraag: February 2011

Instelling/Vereniging: University of Birmingham, Royaume-Uni

Ter beschikking gestelde gegevens: Recovery data for *Turdus merula*, *Turdus pilaris*, *Turdus iliacus*, *Turdus philomelos*, *Turdus viscivorus*,

Doel To what extent are thrushes irruptive migrants? A comparison of *Turdus* spp. breeding in northern Europe using several variables identified by Newton (2006) to compare regular and irruptive migrants.

Aanvrager Dr. Juan Arizaga

Datum van de aanvraag: March 2011

Instelling/Vereniging: Aranzadi Sciences Society, Espagne

Ter beschikking gestelde gegevens: Recovery data for all species with recovery place in Bay of Biscay

Doel The aim of this study is to analyse the origin of birds that migrate across the Bay of Biscay and to look for possible population-associated geographic distribution patterns.

Aanvrager Marc Herremans

Datum van de aanvraag: maart 2011

Instelling/Vereniging: Natuurpunt studie

Ter beschikking gestelde gegevens: Jaarstaat van 2007-2010 *Falco tinnunculus* et *Buteo buteo*

Doel: redactie artikel Natuur.Oriolus

Aanvrager Dr. Wolfgang Fiedler

Ter beschikking gestelde gegevens: May 2011

Instelling/Vereniging: Max Planck Institute for Ornithology, Radolfzell, Allemagne

Données mises à disposition : Recovery data for *Sylvia atricapilla* with recovery distances of more than 100 km between place of ringing and place of recovery and a maximum temporal inaccuracy of 1 month for the date of recovery.

Doel Identification of migratory divides in central European Blackcap migration

Aanvrager Gaidis Grandans

Datum van de aanvraag: June 2011

Instelling/Vereniging: Daugavpils University, Institute of Systematic biology, Daugavpils Lettonie

Ter beschikking gestelde gegevens: Recovery data for *Asio otus*

Doel PhD project: Migration of Long-eared Owl *Asio otus* at Europe: phenology, dynamics and population structure

Aanvrager Lino Farrugia

Datum van de aanvraag: June 2011

Instelling/Vereniging: FKNK, Malta

Ter beschikking gestelde gegevens: Recovery data à Malte de *Streptopelia turtur*; *Coturnix coturnix*; *Serinus serinus*; *Carduelis carduelis*; *Coccothruastes coccothruastes*

Doel Migration Patterns over the Maltese Island

Aanvrager Wouter Faveyt

Datum van de aanvraag: juni 2011

Instelling/Vereniging: amateur ornitholoog

Ter beschikking gestelde gegevens: Jaarstaat en ringgegevens van *Sylvia nisoria*

Doel: redactie artikel Natuur.Oriolus

Aanvrager: Frédéric Jiguet

Datum van de aanvraag: juli 2011

Instelling/Vereniging: CRBPO Muséum National d'Histoire Naturelle, Paris

Ter beschikking gestelde gegevens: Jaarstaat in 2010 van *Acrocephalus paludicola*

Doel:

Aanvrager Irena Tománková

Datum van de aanvraag: August 2011

Instelling/Vereniging: Queen's University Belfast, Royaume-Uni

Ter beschikking gestelde gegevens: Recovery data in Northern Ireland for *Aythya ferina* et *Aythya fuligula*,

Doel This PhD project attempts to gain a better understanding of the causes, both extrinsic and intrinsic, underlying diving duck population declines on Lough Neagh (Northern Ireland).

Aanvrager Wouter Faveyt

Datum van de aanvraag: août 2011

Instelling/Vereniging: amateur ornitholoog

Ter beschikking gestelde gegevens: Jaarstaat, ringgegevens en terugmeldingsgegevens van *Aegithalos caudatus caudatus*

Doel: redactie artikel Natuur.Oriolus

Aanvrager J.-M. Thomas

Datum van de aanvraag: augustus 2011

Instelling/Vereniging: directeur EUROSPACE CENTRE

Ter beschikking gestelde gegevens: Ringgegevens en dynamiek *Bubo bubo*

Doel: tentoonstelling over het gebruik van ruimtetechnieken

Aanvrager J.-M. Thomas

Datum van de aanvraag: september 2011

Instelling/Vereniging: directeur EUROSPACE CENTRE

Ter beschikking gestelde gegevens: ARGOS zender locatie gegevens voor *Tadorna tadorna* en elementen van ecologie

Doel: tentoonstelling over het gebruik van ruimtetechnieken

Aanvrager Dr. E. Stienen

Datum van de aanvraag: september 2011

Instelling/Vereniging: INBO

Ter beschikking gestelde gegevens: Jaarstaat, ringgegevens en terugmeldingsgegevens d'*Uria aalge* et *Alca torda*

Doel: analyse van de overleving van na een olieramp gerevalideerde vogels

Aanvrager: Sébastien Piot-Rousseau

Datum van de aanvraag: september 2011

Instelling/Vereniging: Natagora

Ter beschikking gestelde gegevens: Jaarstaat voor *Carduelis flammea flammea* et *Carduelis flammea cabaret*

Doel: redactie artikel Bulletin AVES

Aanvrager Juan Carlos Senar

Datum van de aanvraag: October 2011

Instelling/Vereniging: Natural History Museum of Barcelona, Espagne

Ter beschikking gestelde gegevens: Recovery data for *Carduelis spinus*

Doel Migratory and social ecology of the siskin seeking evidence for flock fidelity in Siskins by analyse re-encounter data tabulating the number of pairs of birds ringed at the same location which were re-encountered at some other location later in the year(s) and by checking whether flock fidelity may be between individuals of the same sex (social stability) or only in relation to individuals of different sex (mate fidelity?)

Aanvrager Prof. Dr.Franz Barlein

Datum van de aanvraag: October 2011

Instelling/Vereniging : Institute of Avian Research, Wilhelmshaven, Allemagne

Ter beschikking gestelde gegevens: Recovery data for *Oenanthe oenanthe*

Doel EURING Northern Wheatear project: Identifying the migration routes of wheatears breeding or on passage in Europe.

Aanvrager Antonia Albrecht

Datum van de aanvraag: november 2011

Instelling/Vereniging: doctorante Research Museum Alexander Koenig

Ter beschikking gestelde gegevens: Jaarstaat, ringgegevens en terugmeldingsgegevens *Anthus trivialis*

Doel: doctoraat thesis

Aanvrager J.-Y. Paquet

Datum van de aanvraag: november 2011

Instelling/Vereniging: directeur département Etude Natagora

Ter beschikking gestelde gegevens: Terugmeldingsgegevens 1927-1970 voor *Phalacrocorax carbo*

Doel: conferentie « Cormorant Research Group » (Medemblik, Nederland 24-27/11/2011).

Aanvrager S. Feys

Datum van de aanvraag: november 2011

Instelling/Vereniging: INBO

Ter beschikking gestelde gegevens: Jaarstaat pulli van *Circus cyaneus*

Doel:

HOOFDSTUK VIII

RINGWERK VOOR WETENSCHAPSVERSPREIDING EN VOOR BEWUSTMAKING ROND NATUURBEHOUD

Door vogels te ringen leren veel mensen de natuur kennen en realiseren ze zich dat deze bescherming nodig heeft. De pers contacteert vaak het Belgische Ringwerk en/of de ringers zelf voor informatie en reacties rond actuele milieuonderwerpen, maar ook voor de resultaten van het onderzoek. Een verhaal over lange gegevensreeksen, die dikwijls voorbeelden bevatten van vogels die duizenden kilometer verder worden gemeld en die amper tien gram wegen, vindt het publiek altijd boeiend. Wie een grasmus heel dicht kan benaderen en met de vingertoppen kan aanraken, ervaart iets unieks. Dit is zeker ook het geval bij een ontmoeting met ornithologen die wekenlang in een wachtbekken overnachten of in twintig meter hoge beuken klimmen.

Op dit ogenblik worden voornamelijk drie assen ontwikkeld: de voor het publiek toegankelijke ringstations, de informatie naar de media en het programma "Valken voor iedereen".

Toegankelijke ringstations

In België zijn er nu vier voor het publiek toegankelijke ringstations actief. Het Ringwerk nam hiervoor het initiatief en bepaalt hun werkmethode. Het publiek mag niet bij de netten komen, het aantal bezoekers per sessie is bekend en er moeten steeds voldoende ringers zijn, zodat deze genoeg tijd hebben, zowel voor de vogels als voor de bezoekers.

Deze vier stations zijn goed uitgebouwd en worden door zeer ervan ringers bemand.

Het ringstation in het Zwin (West-Vlaanderen)

In samenwerking met het Provinciaal Natuurpark Zwin

Het ringstation van het Zwin (West-Vlaanderen) behoort tot de oudste van België. Het werd opgericht door graaf Léon Lippens, één van de meest vooraanstaande Belgische ornithologen. Het bevindt zich midden in het reservaat, op enkele tientallen meters van de beroemde schorren.

Honderdduizenden vogels werden hier in de loop van tientallen jaren geringd en sinds 2001 kunnen de bezoekers van het educatieve vogelpark zien hoe dit in zijn werk gaat.

In 2011 was het vogelringstation in het Zwin open van 14 tot 31 augustus en in elk weekend van september, telkens van 10.00 tot 12.00 uur.

De nederlandstalige en franstalige door gidsen begeleide wandelingen hebben tijdens deze periode telkens een bezoek aan het ringstation in hun wandelingen geïntegreerd. Ook andere begeleide wandelingen bezochten geregeld het ringstation. Daarnaast woonden ook individuele Zwinbezoekers alleen of in familieverband, talrijk de ringoperaties bij. Het aantal personen dat op die manier kennis maakte met het ringwerk in het Zwin in 2011, wordt geschat op 2000.

Persoverzicht 2010: VTM nieuws 12/08/2011, TV1 nieuws 12/08/2011, Focus-WTV nieuws, 12/08/2011, Het Laatste Nieuws, 13-14/09/2011, La Dernière Heure 23/08/2011, RTL TVI journal 20/08/2011.

Het ringstation van Watermaal-Bosvoorde (Brussel)

In samenwerking met de *Commission Ornithologique de Watermael-Boitsfort* (COWB)

Het open ringstation van het Brussels gewest bevindt zich in het Vuurstenen Domein in Bosvoorde, aan de rand van het Zoniënwoud. De COWB huurt sinds 1991 dit domein van de Koninklijke Stichting om er de biodiversiteit te behouden en te ontwikkelen en om er didactische activiteiten te organiseren. In dit kader werden ondermeer 300 inheemse bessendragende struiken (meidoorn, sporkehout, vlier, lijsterbes) aangeplant. In dit biotoop worden de netten voor het ringwerk opgesteld.

Van 15 tot 31 augustus 2010 werden er bezoekers onthaald. Ze moesten vooraf inschrijven en ze mochten met niet meer dan vijf per voormiddag zijn. Vanaf 8 uur stonden minstens twee vaste ringers klaar en er was koffie en andere dranken voorzien. Tijdens de weekends van september tot oktober werden vooraf vastgestelde bezoeken georganiseerd, in het bijzonder voor natuurgidsen en mensen die de opleiding ornithologie bij Natagora volgden. Als onderdeel van de "Europese dagen van de vogeltrek" werden drie sessies (09/24, 02/10, 15/10) georganiseerd samen met het openen van het ringstation. De bedoeling was vogels te observeren die richting Zuid, het gebied overvliegen. Ongeveer vijftig mensen woonden elk van de drie observatieochtendsessies bij.

In de winter werden er twee bezoeken voor het publiek georganiseerd. Op die manier kon het ringen gezien worden van de soorten die kwamen eten aan de in het domein opgestelde voedertafels.

Bij elk bezoek werd het ringwerk aan het publiek voorgesteld, met bijzondere uitleg over de identificatiekenmerken van de soorten, maar ook over het bepalen van leeftijd en geslacht. Ook de meest typische vogelgeluiden kwamen aan bod.

Iets meer dan 35 soorten werden geringd, waaronder twee exemplaren van Snor (*Locustella luscinioides*), die sinds 40 jaar als soort niet meer was waargenomen in Brussel. Een beperkte doortocht van Barmsijzen (*Carduelis flammea*) werd vastgesteld. Er was zelf een terugmelding van een individu dat op de Britse Eilanden werd geringd. De vangst van meerdere IJsvogels (*Alcedo atthis*) liet toe aan het publiek de degelijkheid van het blauwe netwerk uit te leggen. En dat, rekening houdend met het feit dat deze soort, die wat verder in de vallei broedt, het Vuurstenen Domein als visplaats gebruikt.

Op deze activiteit daagden zowel echte liefhebbers als nieuwsgierigen op (breed publiek). Ze werd aangekondigd op het ledenblad van de vereniging, op haar website (www.COWB.be) et via de agenda's van andere verenigingen (Cultureel centrum La Vénérerie, Natagora).

In een didactisch dossier (kaart met de vogeltrek van verschillende soorten, foto's van vogels en van het ringen, terugmeldingsfiches) werd de huidige kennis over vogeltrek uit de doeken gedaan.

In het totaal volgden meer dan 150 mensen de dit jaar georganiseerde bezoeken.

Het ringstation van Birwart (Namur)

In samenwerking met de gemeente Fernelmont en de DNF – Kantonnement van Namen.

Dit ringstation, in functie sinds 2004, heeft voor de eerste maal in 2011, zijn deuren geopend voor het publiek. Dit gebeurde in partnerschap met de gemeente Fernelmont, die de natuurbehoudsgedachte bij de inwoners wou verhogen.

Acht sessies werden georganiseerd. Deelnemers moesten zich vooraf inschrijven bij de gemeentelijke administratie en het aantal deelnemers per ochtendsessie bleef beperkt tot twaalf. Elke groep werd begeleid door een begeleider van de gemeente Fernelmont. Een ochtendsessie werd gehouden op 22 oktober als onderdeel van de voorgestelde activiteiten in de marge van het Festival Nature Namur. Het totaal aantal bezoekers op ringstation werd geschat op 95.

Bijna alle deelnemers ontdekten voor het eerst de omvang van de migratie van de zangvogels in hun regio, met name wat betreft de soortenrijkdom. Ze konden kennis maken van het feit dat die vogels die

ze als standvogels beschouwden, eigenlijk geheel Europa (van Rusland tot de Middellandse Zee) doorkruisten en dit met honderdduizenden. Het geval van het Roodborstje was waarschijnlijk het meest illustratief.

Het ringstation van Nodebais (Waals-Brabant)

In samenwerking met de gemeente Beauvechain.

Het ringstation van Nodebais (Waals-Brabant) is in 1999 in het gelijknamige wachtbekken opgericht om er de biodiversiteit en de invloed van het gevoerde beheer te kunnen observeren. Dit werk gebeurt in samenwerking met de provincie Waals-Brabant, eigenaar van de site. Het past bovendien in het gemeentelijke natuurontwikkelingsplan van de gemeente Beauvechain.

Sinds 2001 kan het publiek er veel over de vogeltrek opsteken en zien hoe er aan natuurbehoud wordt gedaan. Tussen 13 augustus en 2 september 2011 was het station elke morgen voor het publiek toegankelijk: belangstellenden moesten zich bij de gemeente inschrijven en de groep mocht ten hoogste 15 personen omvatten. Ze werden onthaald door drie vaste ringers van het station, bijgestaan door 1 tot 8 medewerkers (ringers in opleiding, ringers van andere groepen, studenten en partners van het natuurontwikkelingsplan). In totaal waren er 29 verschillende medewerkers. De activiteit werd aangekondigd op de website van de gemeente Beauvechain (www.beauvechain.be), in een persmededeling, in een speciaal informatieblad dat de gemeente aan al haar bewoners bezorgde, met gerichte boodschappen aan de scholen van de gemeente, aan de partners van het natuurontwikkelingsplan en aan natuurwerkgroepen.

Bovendien werden aan scholen en natuurverenigingen vooraf afgesproken rondleidingen gegeven. Mensen die een opleiding in de ornithologie volgden bij de natuurvereniging Natagora hebben in dit kader het station bezocht.

Ondanks het grillige weer werden 386 personen verwelkomd in 2011

De meest opvallende feiten van de najaarstrek dit jaar waren ongetwijfeld een sterke doortrek van Rietzangers, inbegrepen twee in Noorwegen geringde exemplaren, en van niet minder dan 13 Draaihalzen. Een late doortrekker werd nog geringd begin oktober en een andere, geringd in 2008 werd dit voorjaar als broedvogel gecontroleerd in Estland.

De volledige resultaten staan in een verslag (in het Frans) dat sinds 2001 elk jaar gepubliceerd wordt; het kan gedownload worden vanaf de website van de gemeente Beauvechain (<http://www.beauvechain.be>).

Persoverzicht 2011: 15 april 2011 - L'Avenir « Douze saisons de suivi de l'avifaune » ; 20 april 2011 - La Libre « 56.000 oiseaux étudiés » ; 18 augustus 2011 - La Dernière Heure « Bagué, l'oiseau s'est envolé » ; 22 augustus 2011 - L'Avenir « Le baguage continue jusqu'à la fin du mois » ; 08 november 2011 - L'Avenir « Un oiseau asiatique avec de grands sourcils » ; Radio Antipode 14 november 2011 « Le Pouillot à grands sourcils ».

Contact met de media

Door het personeel van de Ringcentrale :

RTL-TVI (journal 19h) 04/01/2011 : la mortalité anormale de Carouges à épaulettes aux USA
RTBF La première radio 05/01/2011 : la mortalité anormale de Carouges à épaulettes aux USA
RTBF La Une TV (journal 13h + 19h30) 08/01/2011 : la mortalité anormale de Carouges à épaulettes aux USA
RTBF La première radio (journal 13h + 18h) 08/01/2011 : la mortalité anormale de Carouges à épaulettes aux USA
VRT (De Zevende dag) 09/01/2011 : la mortalité anormale de Carouges à épaulettes aux USA
RTL-TVI (journal 19h) 20/08/2011 : la station de baguage du Zwin
RTBF La Une TV (Le Jardin extraordinaire) : la problématique de la Bernache du Canada espèce envahissante

Het programma Valken voor iedereen

Dit programma beoogt tegelijk onderzoek en vulgarisatie. Het wordt in detail besproken in hoofdstuk V en het persoverzicht wordt in extenso weergegeven in het rapport « Valken voor iedereen 2011 » (binnenkort te downloaden van de website www.slechtvalken.be).

HOOFDSTUK IX

BIBLIOGRAFISCH REPERTORIUM VAN PUBLICATIES (2009 - 2011) DIE GEBRUIK MAKEN VAN GEGEVENS VAN HET BELGISCH RINGWERK, KBIN.

De publicaties van de 3 laatste jaren worden hier opgesomd. Publicaties worden immers vaak met een zekere vertraging ontvangen. Overdrukken van de vermelde artikels zijn ter beschikking op de Ringdienst.

WETENSCHAPPELIJKE PUBLICATIES

2009

De Vriese, J., Lambrecht, B., Poncin, O., Vangeluwe, D., van den Berg, T. & Letellier, C. 2009. Development of West Nile virus diagnostic tools and their application to establish surveillance of WNV for horses and birds in Belgium. p 64-67 in Scientific Report 2007-2008 CODA-CERVA, Uccle.

Faveyts W. & Moreau K. 2009: Een vroeg broedgeval van Boomvalk *Falco subbuteo* met aandacht voor herkenning van verschillende leeftijdsklassen. *Natuur.Oriolus* 75(1): 1-4.

Fasola, M., Rubolini, D., Merli, E., Boncompagni, E., & Bressan, U. 2009. Long-term trends of heron and egret populations in Italy, and the effects of climate, human-induced mortality, and habitat on population dynamics. *Population Ecology*. DOI 10.1007/s10144-009-0165-1.

Globig, A., Staubach, C., Beer, M., Köppen, U., Fiedler, W., Nieburg, M., Wilking, H., Starick, E., Teifke, J.P., Werner, O., Unger, F., Grund, C., Wolf, C., Roost, H., Feldhusen, F., Conraths, F.J., Mettenleiter, T.C., & Harder, T.C. 2009. Epidemiological and Ornithological Aspects of Outbreaks of Highly Pathogenic Avian Influenza Virus H5N1 of Asian Lineage in Wild Birds in Germany, 2006 and 2007. *Transboundary and Emerging Diseases* 56: 57-72

Heylen D, Adriaensen F, Dauwe T, Eens M, & Matthysen E. 2009. *Ixodes ricinus* infection load and offspring quality in brood rearing great tits *Parus major*. *Oikos* 118: 1499-1506.

Keller, I., Korner-Nievergelt, F. & Jenni, L. 2009. Within-winter movements: a common phenomenon in the Common Pochard *Aythya ferina*. *Journal of Ornithology*.

Liker, A. & Nagy, L. 2009. Migration of Mallards *Anas platyrhynchos* in Hungary: migration phenology, the origin of migrants, and long-term changes. *Ringling and Migration* 24, 259-265

Mason, P. & Allsop, J. 2009. The Golden Oriole. T & AD Poyser.

Reichlin T.S., Schaub M., Menz M.H.M., Mermod M., Portner P., Arlettaz R. & Jenni L. 2009: Migration patterns of Hoopoe *Upupa epops* and Wryneck *Jynx torquilla*: an analysis of European ring recoveries. *Journal of Ornithology* 150: 393-400.

Symens, D.Baeten, S., Cottele, B., Courtens, W., Driessens, G., Faveyts, W., Feys, S., Mertens, J., Pecceu, B. & Van den Heuvel, G. 2009. Vogelnieuws uit Vlaanderen: najaar 2008. *Natuur.Oriolus* 75 (3): 83-103.

van Dijk, J.G.B, Stienen, E.W.M., Gerritsen, S. & Majoor, F. 2009. Reproductie van de kokmeeuw in kust- en binnenlandkolonies. *Limosa* 82: 13-22

Van Segelen, C., Van Sanden, P. & Van Endert, K. 2009. Vogels ringen in Limburg. Een analyse van geringde en teruggemelde vogels in Belgisch Noord-Limburg gedurende de periode 1956-2008. Stichting Natiirpublicaties Limburg, Maastricht en provincie Limburg, Hasselt. 241p.

Vermeersch G. 2009: Bijdrage aan geïntegreerde broedvogelmonitoring in, Vlaanderen: ringwerk in het kader van het 'Constant Effort Site'-programma, een case-studie in Essen (A). *Natuur.Oriolus* 75 (2): 37-45.

Zwarts, L., Bijlsma, R.G., van der Kamp, J. & Wymenga, E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing.

2010

Both, C. 2010. Why migrants fail to adapt to climate change: phenotypic plasticity masked by environmental constraints. *Journal of Current Biology*.

Brochier, B., Vangeluwe, D. & van den Berg, T. 2010. Alien invasive birds. Invasive species Part 2: concrete examples, *Revue scientifique et technique OIE* Vol. 29 (2) : 217-226.

Degraeve, K. 2010. Evolutie van de Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* in de IJzevallei en de Westkustpolders in 1999-2009. *Oriolus* 76 (3): 73-81.

Driessens, G. & Herremans, M. 2010. Fenologie: resultaten en bespreking 2009. *Natuur.Oriolus* 76 (2): 51-58.

Elst, J., Faveyts, W., Spanoghe, G., Vandegehuchte, M. en de leden van het BAHC. 2010. Zelzame vogels in België in 2008. *Natuur.Oriolus* 76 (2) : 43-50.

Faveyts, W. 2010. Ringvangst van een donkere Boomvalk te Brecht in mei 2009. *Oriolus* 76 (4): 109-112.

Feys, S. Zeldzame vogels in Vlaanderen, najaar 2009-zomer 2010. *Oriolus* 76 (4): 135-136.

Goffart, G., Vieuxtemps, D. & Derouaux, A. 2010. Premier cas de nidification de la Locustelle fluviatile *Locustella fluviatilis* en Belgique. *Aves* 47/2 : 65-73.

Granter, A., Wille, M., Robertson, G.J., Whitney, H., Ojkic, D., & Lang, A.S. 2010. Reassortment of American and Eurasian genes in an influenza A virus from a Great Black-backed Gull (*Larus marinus*), a species demonstrated to move between these regions. *Archives of Virology*. In press. doi: 10.1007/s00705-010-0839-1.

Loneux M. & Vangeluwe D. (2010). The history of Belgian bird ringing and its potential for monitoring and migration research. In: Anselin, A. (ed) (2010). Bird Numbers 2010. Monitoring, indicators and targets. Proceedings the 18th Conference of the European Bird Census Council, Cáceres, Spain (partim). *Bird Census News* 23/1-2: 117-123.

Matthysen E, Van Overveld T, Van de Castele T & Adriaensen F. 2010. Family movements before independence influence natal dispersal in a territorial songbird. *Oecologia* 162: 591-597.

Raty, L. & la Commission d'Homologation. 2010. Rapport de la Commission d'Homologation. *Aves* 47/3 : 153-165.

Rivera-Gutierrez HF, Matthysen E, Adriaensen F & Slabbekoorn H. 2010. Repertoire sharing and song similarity between great tit males decline with distance between forest fragments. *Ethology* 116: 951-960.

Symens, D., Baeten, S., Courtens, W., Driessens, G., Feys, S., Leysen, K., Mertens, J., Ottenburghs, D., Van den Heuvel, G. & Veraghtert, W. 2010. Vogelnieuws uit Vlaanderen: voorjaar 2009. *Natuur.Oriolus* 76 (1): 8-21.

Symens, D., Baeten, S., Courtens, W., Driessens, G., Feys, S., Leysen, K., Mertens, J., Ottenburghs, D., Van den Heuvel, G. & Veraghtert, W. 2010. Vogelnieuws uit Vlaanderen: zomer 2009. *Natuur.Oriolus* 76 (2): 59-64.

Talloen W, Lens L, Van Dongen S, Adriaensen F & Matthysen E. 2010. Mild stress during development affects morphology but not fitness of Great Tit *Parus major* nestlings: a challenge experiment. *Biol J Linn Soc* 100: 103-110.

Vangeluwe D. 2010. Oulette d’Egypte *Alopochen aegyptiacus*. Pages 112-113 in Jacob, J.-P. et al. : Atlas des Oiseaux nicheurs de Wallonie 2001-2007. Série Faune-Flore-Habitats » n°5. Aves & Région wallonne, Gembloux. 524 p.

Vangeluwe D., Rousseau, Ch., Goset, P., Defourny, H. & Poncin, O. Faucon pèlerin *Falco peregrinus*. Pages 194-195 in Jacob, J.-P. et al. : Atlas des Oiseaux nicheurs de Wallonie 2001-2007. Série Faune-Flore-Habitats » n°5. Aves & Région wallonne, Gembloux. 524 p.

Vangeluwe D., Rousseau, Ch., Goset, P., Poncin, O. Grand-duc d’Europe *Bubo bubo*. pages 242-243 in Jacob, J.-P. et al. : Atlas des Oiseaux nicheurs de Wallonie 2001-2007. Série Faune-Flore-Habitats » n°5. Aves & Région wallonne, Gembloux. 524 p.

Van Overveld T, Matthysen E. 2010. Personality predicts spatial responses to food manipulations in free-ranging great tits (*Parus major*). *Biol. Lett.* 6: 187-190.

2011

Ambrosin, R., Rubolin, D., Pape Møller, Bani, A.L., Clark, J., Karcza, Z., Vangeluwe, D., du Feu, Ch., Spina, F., Saino, N.. 2011. Climate change and the long-term northward shift in the African wintering range of the barn swallow *Hirundo rustica* . *Climate Research*, 49/2: 131-141.

Bosman, D.S., Vercrujse H.J.P., Stienen E.W.M., Vincx, M., De Neve, L. & L. Lens. In press. Effects of body size on sex-related migration varies between two closely-related species with similar size dimorphism. *Ibis*.

Burnel, A., Vandewer, A. 2011. Phénologie du passage, origine et destination des migrateurs principalement nocturnes capturés aux Awirs (Liège, Belgique). *Aves* 48/2 : 87-110.

Burnel, A. & Vandewer, A. 2011. Phénologie du passage, origine et destination des migrateurs principalement nocturnes capturés aux Awirs (Liège, Belgique). *Aves* 48/2 : 87-110.

De Coster, G., De Neve, L. & Lens, L. In press. Intraclutch variation in avian eggshell pigmentation: the parasite load hypothesis. *Oecologia*.

Devos, K. 2011. Populatie ontwikkeling van Aalscholvers in Vlaanderen, periode 2009-2011. *Vogelsnieuws* 16: 4-9

Dingemanse, N., Bouwman, K.M., van de Pol, M., Van Overveld, T., Patrick, S.C., Matthysen, E., Quinn, J. 2011. Variation in personality and behavioural plasticity across four populations of the great tit *Parus major*. *J Anim Ecol*, doi: 10.1111/j.1365-2656.2011.01877.x

Faveyts, W. 2011. 2010, een najaar met veel Sperwergrasmussen. *Oriolus* 77 (2): 72-75.

Guzmán, J., Ferrand, Y. & Arroyo, B. 2011. Origin and migration of woodcock *Scolopax rusticola* wintering in Spain. *European Journal of Wildlife Research*, 57: 647-655. DOI 10.1007/s10344-010-0475-9

Herrando, S., Brotons, L., Estrada, J., Guallar, S & Anton, A. (eds.) 2010. Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009. *Lynx edicions/Institut Català d'Ornitologia*. Barcelona.

Herremans, M. 2011. Wordt het bidden voor de Torenvlak? *Oriolus* 77 (2): 60-67.

Hollander F., Van Dyck H., San Martin G., Titeux N. 2011. Maladaptive Habitat Selection of a Migratory Passerine Bird in a Human-Modified Landscape. *PLoS ONE* 6(9): e25703. doi:10.1371/journal.pone.0025703

- Jortay, A. 2011. Intérêt ornithologique et évolution récente des bassins de décantation à Hologne-sur-Geer. AVES 48/3
- Kylin, H., Bouwman, H. & Bouwman, L.M. 2011. Distributions of the subspecies of Lesser Black-backed Gulls *Larus fuscus* in sub-Saharan Africa. *Bird Study*, 58: 2, 186-192.
- Libois, R. 2011. Migration et déplacements du Martin-pêcheur *Alcedo atthis*. Aves 48/2 : 65-86.
- Loneux, M. 2011. Movements of Common Quails from the Belgian Ring Recoveries: coincidence or difference among sub-geographic populations. XXXth IUGB and Perdix XIII - Barcelona 5-9 September 2011
- Loneux, M. et D. Vangeluwe, 2011. The history of Belgian bird ringing and its potential for monitoring and migration research. *Bird Census News* 2010, 23/1-2: 117-123.
- Matthysen, E., Adriaensen F., Dhondt AA. 2011. Multiple responses to increasing spring temperatures in the breeding cycle of blue and great tits. *Global Change Biology*, 17:1-16
- Paquet, J.-Y., Leirens, V. & Simar, J. 2011. La dispersion du Grand Cormoran *Phalacrocorax carbo* nicheur aux marais d'Harchies : état des lieux après 6 saisons de marquage individuel. Aves 48/1 : 55-58
- Poncin, P., Ghiette, P. & Loneux, M. 2011. Tétràs dans la tourmente... Influence de l'incendie sur la population de tétràs lyres dans les Hautes Fagnes. Hautes-Fagnes 2011 (2) : 17-18.
- Procházka, P., Stokke, B.G., Jensen, H., Fainová, D., Bellinva, E., Frode Fossøy, F., Vikan, J.R., Bryja, J. & Soler, M. 2010. Low genetic differentiation among reed warbler *Acrocephalus scirpaceus* populations across Europe. *Journal of Avian Biology*, 42: 103-113
- Reichlin, T.S., Schaub, M., Myles, H.M.M., Mermod, M., Portner, P., Arlettaz, R. & Jenni, L. 2008. Migration patterns of Hoopoe *Upupa epops* and Wryneck *Jynx torquilla*: an analysis of European ring recoveries. *Journal of Ornithology*, 150: 393-400. DOI 10.1007/s10336-008-0361-3.
- Rousseau-Piot, J.-S. 2011. Qui sont nos Sizerins ? Statut et identification sur le terrain du Sizerin boréal *Carduelis (flammea) flammea* et du Sizerin cabaret *Carduelis (flammea) cabaret* en Belgique. AVES 48/3
- Schippers, P.; Stienen, E.W.M.; Schotman, A.G.M.; Snep, R.P.H.; Slim, P.A. (2011). The consequences of being colonial: Allee effects in metapopulations of seabirds *Ecol. Model.* 222(17): 3061-3070
- Vangeluwe, D. 2011. Faucons pour tous : l'histoire naturelle des Faucons pèlerins (*Falco peregrinus*) à Bruxelles. In David, F., Maurel, C. (2011). Premier colloque national Faucon pèlerin, 19 et 20 novembre 2010 Albi (Tzrn). LPO Mission rapaces – LPO Tarn : 176-187.
- Vangestel, C. & Lens, L. 2011. Does fluctuating asymmetry constitute a sensitive biomarker of nutritional stress in house sparrows (*Passer domesticus*)? *Ecol. Indic.* 11: 389–394.
- Vangestel, C, Mergeay, J, Dawson, DA, Vandomme, V & Lens, L. 2011. Developmental stability covaries with genome-wide and single-locus heterozygosity in house sparrows. *PLoS ONE* 6(7): e21569. doi:10.1371/journal.pone.0021569.
- Vangestel, C., Mergeay, J., Dawson, D.A., Vandomme, V. & Lens, L. 2011. Spatial heterogeneity in genetic relatedness among house sparrows along an urban-rural gradient as revealed by individual-based analysis. *Molecular Ecology*.
- Vangestel, C., Mergeay, J., Dawson, D.A., Vandomme, V. & Lens, L. In press. Genetic diversity and population structure in contemporary house sparrow populations along an urbanization gradient. *Heredity* (4.569).

Van Overveld, T., Adriaensen, F., Matthysen, E. 2011. Family space use in great tits in relation to environmental and parental characteristics. *Behav Ecol* 22: 899-907

POSTERS

2009

De Vriese, J., Lambrecht, B., Poncin, O., Vangeluwe, D., van den Berg, T. & Letellier, C. 2009. Feasability study of a capture and testing system for wild birds to set up an "early warning system" for West Nile virus in horse and bird in Belgium. ESVV- 8th International Congress of Veterinary Virology, Budapest, 23-26 August, 2009

Hollander, F., Titeux, N. & Van Dyck, H., 2009. Habitat selection in two anthropogenic landscapes: the Red-backed shrike as a study case. Poster présenté au EGI Student Conference, Edward Grey Institute, Oxford University, 7 - 9 janvier 2009.

Vangeluwe, D., Lambrecht, B., Poncin, O. & van den Berg, T., 2009. In natura follow-up of LPAI infections among wild waterfowl. 7th International Symposium on Avian Influenza: Avian Influenza in Poultry and Wild Birds. Athens, Georgia, USA, 5-8 April 2009.

2010

Ferreira, H.L., Lambrecht, B., Van Borm, S. & van den Berg, Th. 2010. Experimental heterologous and homologous infections with an H1N1 and H3N8 LPAI viruses in mallard ducks. 14th International Negative Strand Virus Meeting, Brugge, Belgium September 2010.

Loneux M. & Vangeluwe D. 2010 : Monitoring through ringing: Distribution and importance of the ringing activity in Belgium and interest of the gathered data. Bird Numbers 2010 'Monitoring, indicators and targets'. 18thConference of the European Bird Census Council. 22-26 March 2010 Cáceres, Spain.

Loneux M. & Vangeluwe D. 2010. 2010 : Using Belgian Ringing Data to Estimate Bird Population Trends: A comparative Analysis. In Bermejo A. (Ed.): Bird Numbers 2010 'Monitoring, indicators and targets'. 18thConference of the European Bird Census Council. Book of abstracts. 22-26 March 2010 Cáceres, Spain : 81

Van Borm, S., Vangeluwe, D., Steensels, M., Poncin, O., Dumont, N., Boschmans, M., Ozhelvaci, O., van den Berg Th. & Lambrecht, B. *In natura* monitoring of constant and complex evolution of avian influenza viruses in wild mallards: observations of genetic drift, reassortment and recombination. 4th Annual EPIZONE Meeting "Bridges to the future", Saint-Malo, France, 7-10 June 2010

Vangeluwe, D, De Regge, N. & Loneux, M. 2010 What is best? Ringing or satellite tagging birds? Evaluation applied on Common Shelduck marked in Belgium. Second conference on Bird Migration and Global Change, Algeciras, 17-20/03/20

2011

Anselin, A., Castelijns, H., & De Bruyn, L. 2011. Movements, habitat choice and breeding succes of the Marsh Harrier (*Circus aeruginosus*) in fragmented landscapes. In: L. Fusani, T. Coppack & M. Strazds, 2011, Programme and Abstracts of the 8th Conference of the European Ornithologists' Union, 27-30 August 2011, Riga, Latvian Ornithological Society, Riga: 42

Welby, S., Poncin, O., Claes, G., Van der Stede, Y., Vangeluwe, D., Marché, S., Lambrecht, B., van den Berg, T. 2011. Flutree: An empirical approach for risk based model to enable detection and measures against spread of LPAI. Belgian Wildlife Disease Symposium, CODA-CERVA, Tervuren, 7 octobre 2011.

DOCTORAATSTHESISSEN EN LICENTIAATSVERHANDELINGEN

2009

Dobson, A., 2009. Ecology of the Hen Harrier *Circus cyaneus*: Taxonomy, non-breeding season behaviour and distribution in southern Britain. PhD thesis, University of Nottingham.

Strubbe, D., 2009. Invasive ring-necked parakeets *Psittacula krameri* in Europe: invasion success, habitat selection and impact on native bird species. PhD thesis, Universiteit Antwerpen.

2010

Anke Stolk, 2010. Persoonlijkheidskenmerken bij de Pimpelmees: variatie, herhaalbaarheid, en relatie met dispersie. Masterproef Universiteit Antwerpen (promotor: E. Matthysen)

2011

Evens, R. 2010-2011. Onderzoek naar het habitatgebruik van nachtzwaluwen (*Caprimulgus europaeus*) met behulp van radio telemetrie in Bosland (Limburg). Master in de Biologie, Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Wetenschappen, Departement Biologie. 67 pp.

Hourlay, F. 2011. Impacts des changements climatiques passés et présents sur la génétique et la démographie du Cincle plongeur (*Cinclus cinclus*). Thèse doc., Fac. des Sciences, Unité de recherches en zoogéographie, 463 p.

Pierrard, N. 2010-2011. Etude de la densité de Corneilles noires (*Corvus corone L.*) dans la région Bruxelles-Capitale et étude des mouvements intra-urbains. Travail de fin d'études Bachelier en agronomie, Haute Ecole de la Province de Liège, Catégorie Agronomie. 59 pp.

MONDELINGE MEDEDELINGEN

2009

Hollander, F., Titeux, N. & Van Dyck, H., 2009. Habitat selection in two anthropogenic landscapes: the Red-backed Shrike as a study case. 5th Ecology & Behaviour Meeting, Université de Lyon, 7 - 9 avril 2009.

Weiserbs, A., Derouaux, A. & Vangeluwe, D. 2009. Espèces invasives : oiseaux d'eau non indigènes à Bruxelles. Incidences, évaluation des risques et panel de mesures. 33ème Colloque Francophone d'ornithologie, Paris 5-6 décembre 2009.

2010

Dardenne, 2010. Genetic structure of populations of the Barn Swallow (*Hirundo rustica*). 6th ecology and behavior meeting. Tours, France, Avril 2010).

De Vriese, J., Poncin, O., Lambrecht, B. Vangeluwe, D. & van den Berg, Th. 2010. Development of NS1 ELISA as a early viral detection tools for WN infected target birds. Arbozoonet meeting 20-23/11/2010, Rabat.

Hollander, F., Titeux, N. & Van Dyck, H. 2010. Habitat selection when the landscapes are anthropogenic: does preference still match adaptiveness? Oral presentation at the 3rd International Eurasian Ornithology Congress, 8 - 11 April 2010, University of the Aegean, Mytilini (Greece).

- Hollander, F., Titeux, N. & Van Dyck, H. 2010. Habitatselectie en broedsucces van een trekvogel in anthropogene landschappen: de grauwe klauwier in landbouwgebied vs. kapvlakten van sparrenplantages. VLOS 22, 07/11/2010, Antwerpen.
- Lambrecht, B., Vangeluwe, D., Lemaire, S., Marché, S. & van den Berg, Th. 2010. Different role of Canada Goose and Mute Swan in the ecology of avian influenza is supported by serological and virological investigations. 16th Annual AI-ND National Reference Laboratory Meeting, Vienna, 15/05/2010.
- Loneux M. 2010: Do they stay far, do they stay close, do they change their wintering distances? 2nd Conference on Bird Migration and Global change – Movement Ecology and Conservation Strategies, 17-20 March 2010, Caceres, Spain.
- Smets, L. 2010. Kerkuilen en wetenschap. VLOS 22, 07/11/2010, Antwerpen.
- Vangeluwe, D., 2010. Le retour du Faucon pèlerin en Belgique. Conférence à l'Espace Wallonie Bruxelles, 29/01/2010.
- Vangeluwe, D., 2010. Le Faucon pèlerin à Bruxelles: retour réussi et public conquis. 1er colloque national Faucon pèlerin, Albi, France, 19-20/11/2010.
- Vangeluwe, D., 2010. Table-ronde « Tour d'Europe des programmes de baguage coloré ». 1er colloque national Faucon pèlerin, Albi, France, 19-20/11/2010.
- Vangeluwe, D. 2010. Retour d'un Mythe. Conférence Aves Bruxelles-Brabant, Woluwe-Saint-Lambert, 14/12/2010.
- Welby, S., Poncin, P., Claes, G., Van der Stede, Y., Vangeluwe, D., Marché, S. & Lambrecht, B. 2010. An empirical approach for risk based model to enable detection and measures against spread of Low Pathogenic Avian Influenza. 18th annual conference of the Flemish Society for Veterinary Epidemiology and economics, 22/10/2010, Roeselare.
- 2011**
- Anselin, A., Castelijns, H., T'Jollyn, F., Feys, S., & De Bruyn, L. 2011. Ecologisch onderzoek naar de bruine kiekendief: enkele eerste resultaten van het broedseizoen 2011. Programma en abstracts van de Vlaamse Ornithologische Studiedag (VLOS), 19 november 2011, Antwerpen. INBO& Natuurpunt vzw.
- Claes, G. 2011. Transmissibility of H5 and H7 LPAI in Domestic Poultry. Flutree project. CODA-CERVA Scientific Seminar, Ukkel, 31 janvier 2011.
- Claes, G. 2011. Transmissibility of H5 and H7 LPAI in Domestic Poultry. Flutree project. Deelname congres Influenza 2011: Zoonotic influenza and human health. St Hilda's College, Oxford, United Kingdom, 09 septembre 2011.
- Carels, Ch. 2011. L'Hirondelle de fenêtre à Bruxelles : évolution de la population et succès des mesures de protection. 34ème Colloque Francophone d'Ornithologie, Paris 10/12/2011.
- Dardenne, S. 2011. Coloniality, personality and cooperation in the barn swallow (*H. rustica*). Journée d'Ecologie de Toulouse- JET 2011, 21 novembre 2011.
- Laesser, J. 2008. Invasion de Mésanges et autres oiseaux forestiers en automne 2005 au col de Bretolet. Origines et dynamiques. Présenté à l'assemblée des bagueurs romands, Payerne, Mars 2008.
- Loneux, M. 2011. Movements of quails from Belgian Ring Recoveries : coincidence or difference among sub-geographic populations ? In Puigcerver M., Rodriguez-Teijero J.D. & Buner F. (Eds). XXXth IUGB Congress and Perdix XIII. Barcelona, Spain, 5-9 September 2011. Book of Abstracts. 352pp. p.49.

Loneux, M. & Vangeluwe, D. 2010 a. Monitoring through ringing: Distribution and importance of the ringing activity in Belgium and interest of the gathered data. In Bermejo A. (Ed.): Bird Numbers 2010 'Monitoring, indicators and targets'. 18th Conference of the European Bird Census Council. Book of abstracts. 22-26 March 2010 Cáceres, Spain, 144 pp: 80-81.

Loneux, M. & Vangeluwe, D. 2010 b. Using Belgian Ringing Data to Estimate Bird Population Trends: A comparative Analysis. In Bermejo A. (Ed.): Bird Numbers 2010 'Monitoring, indicators and targets'. 18th Conference of the European Bird Census Council. Book of abstracts. 22-26 March 2010 Cáceres, Spain, 144 pp: 81-82.

Loneux, M. & Vangeluwe, D. 2010 c. The history of Belgian bird ringing and its potential for monitoring and migration research. In: Anselin, A. (ed) (2010). Bird Numbers 2010. Monitoring, indicators and targets. Proceedings the 18th Conference of the European Bird Census Council, Cáceres, Spain (partim). Bird Census News 23/1-2: 117-123.

Ninanne, M. 2011. Etude bruxelloise de l'Hirondelle de fenêtre fondée sur le baguage. 34ème Colloque Francophone d'Ornithologie, Paris 10/12/2011.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE PUBLICATIES

2009

Contributions à la Newsletter de la Centrale Ornithologique Aves (COA Nieuws) n° 19, n°20.

Contributions à la chronique ornithologique du Bruant wallon n°2,3,4,5 le magazine de la Régionale Brabant wallon de Natagora.

2010

Audenaert, T., De Smet, G. & Crapoen, M. 2010. Kleurringonderzoek bij kokmeeuwen in het Molsbroek. Durme- en Scheldeland nr 2:4-7.

Contributions à la Newsletter de la Centrale Ornithologique Aves (COA Nieuws) n° 23, 26, 29.

Contribution à la chronique ornithologique du Bruant wallon n°6, 7, 8, 9 le magazine de la Régionale Brabant wallon de Natagora.

Crapoen, M. 2010. Leven voor vogels, Gesprek met Marc Hebbelinck. Durme- en Scheldeland nr 4:4-7.

Lehaire, F. 2010. Étude des habitats utilisés par le Pic mar en Région wallonne à partir des données de l'inventaire forestier. *Forêt Wallonne*, 114.

Vande Walle, A. 2010. Kerkuilen ringen. Kerkuil Nieuws juli 2010: 56-61.

2011

Anselin, A., Castelijns, H., T'Jollyn, F., Feys, S. & de Bruyn, L. 2011. Ecologisch onderzoek naar de Bruine Kiekendief.: enkele eerste resultaten van het broeseizoen 2011. *Vogelnieuws* 17: 20-23.

Anselin A. 2011. Bruine kiekendieven in Vlaanderen: Onderzoek naar broedsucces, habitatkeuzen en interacties tussen populaties. *Vogelnieuws, Ornithologische Nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek*, 16:12-14

Audenaert, T. 2011. Update kokmeeuw kleurringonderzoek. Durme- en Scheldeland nr 1: 8.

Devos, K. 2010. Kleurringproject bij Aalscholvers in Vlaanderen. *Vogelnieuws* (15): 12-14.

Gyselings, R., Spanoghe, G., Hessel, K., Mertens, W., Vandevoorde, B., Van den Bergh, E. 2011. Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20 februari 2002: resultaten van het achtste jaar. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2011 (INBO.R.2011.5). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Kearsley, L. 2011. Gierzwaluwen gevolgd. Mens & Vogel 49ste jaargang 4de editie.

Vermeersch, G. 2010. Het effect van schapenbegrazing op het broedsucces van een populatie Boomleeuweriken. Vogelnieuws (15): 27-28.

RAPPORTEN

2009

Bulteau, V., Leclercq, L. et Dermien, F. 2009. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, des Forges, de Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage - Rapport d'activité, année 2008. Service Environnement, Administration communale de Beauvechain, Belgique. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

Courtens, W., Stienen, E.W.M., Van de walle, M. & Verbelen, D. 2009. Monitoring van de SBZ-V 'Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist' en de SBZ-V 'Poldercomplex': resultaten van het vierde jaar (2008-2009). Rapport van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2009.38. Research Institute for Nature and Forest (INBO). 78 pp

De Vriese J., Poncin O., Lambrecht B., Letellier C., Vangeluwe D., Van den Berg Th. 2009a. Développement d'outils de diagnostic spécifiques de Flavivirus transmis par les moustiques et les tiques chez les oiseaux, chevaux et ruminants et en particulier du virus WN en vue de la mise en place d'un système d'alerte précoce et de surveillance épidémiologique. Période 1/1/2008 au 1/1/ 2009. Rapport RF-6191-FLAVISURVEY à la DG IV SPF Santé Publique.

De Vriese J., Poncin O., Lambrecht B., Letellier C., Vangeluwe D., Van den Berg Th. 2009b. Développement d'outils de diagnostic spécifiques de Flavivirus transmis par les moustiques et les tiques chez les oiseaux, chevaux et ruminants et en particulier du virus WN en vue de la mise en place d'un système d'alerte précoce et de surveillance épidémiologique. Période 1/1/2009 au 1/11/ 2009. Rapport RF-6191-FLAVISURVEY à la DG IV SPF Santé Publique.

Griffet, A. 2009. Introduction à la dynamique de population de l'Ouette d'Égypte, une espèce invasive bruxelloise. Rapport de stage en MA1 Biologie des Organismes et Ecologie. ULB et IRSNB.

Poncin O., 2009. Rapport de l'étude des rapaces en Forêt de Soignes : année 2009. Rapport à l'IBGE Région Bruxelles Capitale, à l'Agentschap voor Natuur en Bos, Vlaams Gewest, et au Département Nature et Forêts, Service public de Wallonie, Région Wallonne. 11 pages.

Poncin, O., Heymans E. & Oversteyns J., 2009. Rapport des activités de baguage (hors filet à canons) Centre d'Enfouissement Technique de Mont-Saint-Guibert. Année 2008. Rapport à la Direction du Centre d'Enfouissement. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 26 pages.

Vanaverbeke, J.; Braeckman, U.; Cuveliers, E.L.; Courtens, W.; Huyse, T.; Lacroix, G.; Larmuseau, M.H.D.; Maes, G.E.; Provoost, P.; Rabaut, M.; Remerie, T.; Savina, M.; Soetaert, K.; Stienen, E.W.M.; Verstraete, H.; Volckaert, F.A.M.J. & Vincx, M. 2009. Understanding benthic, pelagic and airborne ecosystem interactions in shallow coastal seas "WestBanks": Final Report Phase 1. Belgian Science Policy: Brussel, Belgium. 46 pp.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. 2009a. INN-FLU: Report of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences on the work package 5 'Ecology of Avian Influenza'. Report to the European Commission DG 12 Recherche. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 26 pages.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. 2009b. INN-FLU: Report of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences on the work package 5 "Ecology of Avian Influenza". Scientific progress report to the European Commission DG 12 Recherche. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe D., Beudels, M.-O. & Poncin, O. 2009. Faucons pour tous – Valken voor iedereen. Présentation au grand public des Faucons pèlerins nichant à Bruxelles. Rapport de l'édition 2009. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique et Commission Ornithologique de Watermael-Boitsfort, Bruxelles. 19 pages.

Vangeluwe D., Poncin O., Bulteau V. & Leclercq L. 2009. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées à l'étang du Gris Moulin à La Hulpe (août 2008 – avril 2009). Rapport à la DNF (cantonement de Nivelles), à la Commission de Gestion Natagora des Réserves naturelles du Brabant wallon et à la Province du Brabant wallon. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 14 pages.

2010

Bulteau, V., Leclercq, L. et Dermien, F. 2010. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, des Forges, de Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage - Rapport d'activité, année 2009. Service Environnement, Administration communale de Beauvechain, Belgique. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

Courtens, W. Stienen, E. Van de walle, M. Verbelen, D. De Bie, J. & Adams Y. 2010. Eindrapport monitoring van de SBZ-V 'Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist' en de SBZ-V 'Poldercomplex': resultaten van het vijfde jaar (2009-2010). INBO.R.2010.59. Rapport Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Poncin O., 2009. Rapport de l'étude des rapaces en Forêt de Soignes : année 2010. Rapport à l'IBGE Région Bruxelles Capitale, à l'Agentschap voor Natuur en Bos, Vlaams Gewest, et au Département Nature et Forêts, Service public de Wallonie, Région Wallonne. 19 pages.

Poncin, O., Heymans E. & Oversteyns J., 2010. Rapport des activités de baguage (hors filet à canons) Centre d'Enfouissement Technique de Mont-Saint-Guibert. Année 2009. Rapport à la Direction du Centre d'Enfouissement. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 24 pages.

Vanden Wyngaert, L. & Vangeluwe, D. 2010. Actieve monitoring aviaire influenza op in het wild levende vogels in België: Verslag van de activiteiten op het Vlaams Natuurreservaat Grootbroek te Sint-Agatha-Rode (augustus 2009 – april 2010). Verslag aan het Agentschap Natuur en Bos. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel. 10 paginas.

Vanden Wyngaert, L. & Vangeluwe, D. 2010. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées au Grootbroek de Rhode-Sainte-Agathe (août 2009 – avril 2010). Rapport à l'Agentschap Natuur en Bos. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 10 pages.

Vangeluwe, D. (ed.) 2010. INN-FLU: Final report of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences on the work package 5 "Ecology of Avian Influenza". Final report to the European Commission DG 12 Recherche. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe, D., Poncin, O. 2010. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique, année 2010. Rapport à l'AFSCA. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 16 pages.

Vangeluwe, D., Poncin, O. 2010. Actieve monitoring van het vogelgriepvirus bij wilde vogels in België 2009. Rapport aan het FAVV. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel. 16 paginas.

Vangeluwe, D. & Poncin, O. 2010. INN-FLU: Progress report March 2010 of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences on the work package 5 'Ecology of Avian Influenza'. Report to the European Commission DG 12 Recherche. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 23 pages.

Vangeluwe D., Lauwers, D. & Poncin, O. 2010. Faucons pour tous. Présentation au grand public des Faucons pèlerins nichant à Bruxelles. Rapport de l'édition 2010. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 22 pages.

Vangeluwe D., Lauwers, D. & Poncin, O. 2010. Valken voor iedereen. Hoe het grote publiek in Brussel de Slechtvalken op hun nest kan gadeslaan. Verslag van editie 2010 Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel. 22 pagina's.

Vangeluwe D., Poncin O., Bulteau V. & Leclercq L. 2010. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées à l'étang du Gris Moulin à La Hulpe (août 2009 – avril 2010). Rapport à la DNF (cantonement de Nivelles), à la Commission de Gestion Natagora des Réserves naturelles du Brabant wallon et à la Province du Brabant wallon. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 14 pages.

2011

Bulteau, V., Leclercq, L. et Dermien, F. 2011. Suivi de l'avifaune nicheuse et migratrice comme bio-indicateur des sites de retenue d'eau de La Bruyère, des Forges, de Nodebais et du Petit Jean par la méthode du baguage - Rapport d'activité, année 2010. Service Environnement, Administration communale de Beauvechain, Belgique. Également consultable sur <http://www.beauvechain.be/>

Montante, L. 2011. Etude du fonctionnement des rassemblements de mue de la Bernache du Canada et le rôle de l'espèce dans la circulation des virus influenza. Rapport de stage, Ecole de Biologie, Université Catholique de Louvain. 26 pages.

Poncin, O., Heymans E. & Oversteijns J., 2011. Rapport des activités de baguage (hors filet à canons) Centre d'Enfouissement Technique de Mont-Saint-Guibert. Année 2010. Rapport à la Direction du Centre d'Enfouissement. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 24 pages.

Poncin O., 2009. Rapport de l'étude des rapaces en Forêt de Soignes : année 2011. Rapport à l'IBGE Région Bruxelles Capitale, à l'Agentschap voor Natuur en Bos, Vlaams Gewest, et au Département Nature et Forêts, Service public de Wallonie, Région Wallonne. 19 pages.

Vangeluwe, D., Poncin, O. 2010. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique, année 2011. Rapport à l'AFSCA. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles.

Vangeluwe D., Poncin O., Bulteau V. & Leclercq L. 2011. Monitoring actif influenza aviaire des oiseaux sauvages en Belgique: rapport des activités réalisées à l'étang du Gris Moulin à La Hulpe (août 2010 – avril 2011). Rapport à la DNF (cantonement de Nivelles), à la Commission de Gestion Natagora des Réserves naturelles du Brabant wallon et à la Province du Brabant wallon. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 14 pages.

Vangeluwe D., Lauwers, D. & Poncin, O. 2011. Faucons pour tous. Présentation au grand public des Faucons pèlerins nichant à Bruxelles. Rapport de l'édition 2011. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Bruxelles. 22 pages.

Vangeluwe D., Lauwers, D. & Poncin, O. 2011. Valken voor iedereen. Hoe het grote publiek in Brussel de Slechtvalken op hun nest kan gadeslaan. Verslag van editie 2011 Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel. 22 pagina's.

HOOFDSTUK X

WERKINGSPROCEDURES

Algemene principes

Er zijn op dit ogenblik dertien werkingsprocedures. Ze hebben als doel de medewerkers-ringers van het KBIN bij hun werk te begeleiden en te verduidelijken op welke wijze de gegevens die het ringen van wilde vogels in België oplevert, toegankelijk zijn. De procedure betreffende het gebruik van lokvogels werd einde 2011 herzien.

De procedures betreffende de toegang tot de gegevens, worden voorgesteld in hoofdstukken XI en XII. Ze vormen de basis van de doelstellingen van het Belgisch Ringwerk: gegevens ter beschikking stellen van onderzoekers, beheerders en beleidsmakers.

De medewerkers-ringers van het KBIN zijn ertoe gehouden deze procedures te respecteren op straffe van uitsluiting uit het netwerk.

Lijst van de gepubliceerde procedures:

Richtlijn betreffende het gebruik van lokvogels voor de vangst van prooivogels (december 2011)

Procedure in verband met het houden en gebruiken van lokvogels in Vlaanderen (december 2011)

Procedure in verband met het houden en gebruiken van lokvogels in Wallonië (december 2011)

Ringen, diameters en terugvangsten: richtlijnen en goede praktijken (avril 2011)

Reglement betreffende de aankoop van mistnetten (december 2010)

Toegangsprocedure voor het gebruik van de gegevens van het Belgisch ringwerk door medewerkers-ringers van het KBIN (december 2009)

Procedures bij het ringen van bijzondere soorten (december 2009)

Lijst van toegelaten vangmiddelen (december 2009)

Toegangsprocedure voor het gebruik van de gegevens van het Belgisch Ringwerk (november 2008)

Procedure voor het aanleveren van ring- en terugmeldingsgegevens (maart 2007)

Procedure bij het ringen van gerevalideerde vogels (maart 2006)

Procedure bij het gebruik van kleurmerken (juni 2006)

HOOFDSTUK XI

TOEGANGSPROCEDURE VOOR HET GEBRUIK VAN GEGEVENS VAN HET BELGISCH RINGWERK

Algemene principes

De doelstellingen van het Belgisch Ringwerk (KBIN) kaderen in de biologie van het natuurbehoud. De analyse van de gegevens en dus ook het ter beschikking stellen ervan, vormt een essentieel onderdeel van dit programma.

De door het ringwerk (in België georganiseerd vanaf 1927) verzamelde gegevens omvatten twee hoofdcategorieën: de ringgegevens *sensu stricto* (39 velden, zie beschrijving in bijlage) en de eigenlijke terugmeldingen die de ring- en terugmeldingsgegevens van één enkele vogel omvatten (60 velden, zie beschrijving in bijlage). Wat de ringgegevens betreft, zijn op dit ogenblik (november 2008) 7.500.000 records beschikbaar in het bestand, de rest (geschat op 12.500.000 records) is beschikbaar in de vorm van papieren ringlijsten. Alle terugmeldingen die sinds 1927 werden opgetekend, zijn geïnformatiseerd.

De procedures die hieronder worden uiteengezet, hebben dus de bedoeling om de analyse en het gebruik van de sinds 1927 verzamelde ring- en terugmeldingsgegevens te vergemakkelijken. Het systeem houdt er tevens rekening mee dat het voor het KBIN essentieel is te kunnen beschikken over een overzicht van de publicaties en werken die van deze gegevens gebruikmaken.

Elke aanvraag dient vergezeld te zijn van een beschrijving van de aard van de gevraagde gegevens en van de doelstellingen van hun gebruik. Het ter beschikking stellen van de gegevens volgt na het tekenen van een overeenkomst tussen de verantwoordelijke van het Ringwerk en de aanvrager.

Procedures in functie van het type gebruiker

1. Aanvraag door een federale, gewestelijke of gemeenschaps-overheid

Vrije toegang tot de gegevens voor gebruik in het kader van de opdracht van deze instellingen inzake het behoud van het natuurlijk patrimonium.

2. Aanvraag door een universitaire instelling

Vrije toegang tot de gegevens indien de aanvraag uitgaat van een diensthoofd met het oog op een academisch gebruik (onderzoek of onderwijs).

3. Aanvraag door een vereniging zonder winstgevend doel die het natuurbehoud tot doelstelling heeft.

Vrije toegang tot de gegevens indien de aanvraag uitgaat van een gemandateerde, het natuurbehoud tot doel heeft en uitgevoerd wordt met eigen middelen door de vereniging of door een van haar leden.

4. Aanvraag door een particulier of een commerciële groep voor beroepsdoeleinden

Toegang tot de gegevens mits betaling

5. Aanvraag door een aan het KBIN verbonden medewerker-ringer

Vrije toegang tot de gevraagde gegevens waarvan de analyse aanleiding moet geven tot een publicatie.

6. Aanvraag door een Europees of niet-Europees onderzoeker

Als het om terugmeldingsgegevens gaat, zal de onderzoeker in de eerste plaats doorverwezen worden naar de EURING DataBank (EDB). Indien alleen Belgische gegevens worden gevraagd, wordt de toegang tot de gegevens op dezelfde wijze geregeld als de op dat ogenblik geldende regeling van de EDB. De toegang tot de ringgegevens is vrij, indien de aanvraag uitgaat van een diensthoofd en voor academisch gebruik (onderzoek of onderwijs).

In alle gevallen kunnen individuele afspraken gemaakt worden.

OVEREENKOMST BETREFFENDE HET TER BESCHIKKING STELLEN VAN GEGEVENS DOOR HET BELGISCH
RINGWERK (KBIN)

Mevrouw/ de Heer

namens de Instelling/de Vereniging.....

Adres.....
.....

met als voorwerp het ter beschikking stellen van de volgende gegevens:

.....
.....
.....
.....

De betreffende gegevens worden exclusief overgemaakt aan de begunstigde. Het is niet toegelaten ze aan derden over te maken.

De begunstigde verbindt er zich toe de herkomst van de ringgegevens in elke wetenschappelijke publicatie als volgt te citeren:

in de tekst: “gegevensdatabank van het Belgisch Ringwerk, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen”;

in de dankbetuigingen: “het Belgisch Ringwerk, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid) en alle vrijwillige medewerkers-ringen die gegevens verzamelen en een bijdrage leveren voor de financiering van het systeem”.

De begunstigde verbindt er zich eveneens toe vijf overdrukken of een .pdf bestand van de betrokken studie over te maken aan de verantwoordelijke van het Belgisch Ringwerk en dit onmiddellijk bij het verschijnen. Indien het een boek betreft, zullen twee exemplaren afgeleverd worden, waarvan er een zal opgenomen worden in de bibliotheek van het KBIN.

Handtekening, datum

HOOFDSTUK XII

TOEGANGSPROCEDURE VOOR HET GEBRUIK VAN GEGEVENS VAN HET BELGISCH RINGWERK DOOR DE MEDEWERKERS-RINGERS VAN HET KBIN

Algemene principes

De medewerkers- ringers van het Belgisch Ringwerk (KBIN) worden aangespoord om zelf gebruik te maken van de in België verzamelde ring- en terugmeldingsgegevens. De analyse en dus ook de terbeschikkingstelling van de gegevens zijn immers een essentiële doelstelling van het programma. Het personeel van de Ringdienst is ter beschikking om iedereen met raad bij te staan en eventueel hulp of medewerking te verlenen voor een wetenschappelijke analyse.

Wie de gegevens van het Belgisch Ringwerk gebruikt en publiceert, moet volgende procedures naleven. Deze moeten er vooral voor zorgen dat het KBIN over een repertorium van publicaties en andere werken waarin gegevens rond het ringen van vogels in België gebruikt worden, kan beschikken. Dergelijk repertorium moet de noodzaak aantonen van het ringen van vogels en dus van de inzet van de ringers. Het draagt tevens bij tot de valorisatie van het systeem.

De gegevens van andere ringcentrales uit de EURING-zone zijn eveneens beschikbaar. Hiervoor moet u zich rechtstreeks tot EURING wenden. Vergeet daarbij niet te melden dat u medewerker-ringer bij het KBIN bent. Alle details hieromtrent vindt u op <http://www.euring.org>, rubriek "Data and Codes".

Procedures

Een ringer die gegevens wil analyseren die hij zelf niet verzameld heeft, vindt de manier waarop hij dit kan doen beschreven in het document "Toegangsprocedure voor het gebruik van de gegevens van het Belgisch Ringwerk" op de webstek van het KBIN".

Indien de ringer door gelijk welke derde persoon gevraagd wordt om toegang tot de gegevens te krijgen, moet hij deze derde verwijzen naar het KBIN waarna de hierboven vermelde procedure wordt toegepast. Het is aan de medewerkers-ringers niet toegelaten hun ruwe gegevens aan derden door te geven, om het even of ze daar al niet voor betaald worden.

Indien de ringer de gegevens die hij zelf verzamelde, in de vorm van een artikel wenst te publiceren, om het even of hij auteur of coauteur van de analyse is, staat het hem volledig vrij dit te doen, mits volgende voorwaarden:

- De oorsprong van de voorgestelde gegevens zal in de tekst van elke publicatie als volgt vermeld worden: "gegevens van het Belgisch Ringwerk, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen".
- Volgende zin moet bij de dankbetuigingen opgenomen worden: Belgisch Ringwerk, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (FOD Wetenschapsbeleid) en alle vrijwillige medewerkers ringers die gegevens verzamelen en een bijdrage leveren voor de financiering van het systeem".
- Drie overdrukken of een pdf-bestand van de betrokken studie moeten onmiddellijk bij het verschijnen overgemaakt worden aan de verantwoordelijke van het Belgisch Ringwerk. Indien het een boek betreft, moeten twee exemplaren voorzien worden voor de bibliotheek van het KBIN.

Indien de ringer gegevens die hij zelf verzameld heeft, zelf via het internet wil verspreiden, dan staat het hem volledig vrij dit te doen, uitgezonderd in volgende gevallen. Ruwe gegevensbestanden mogen niet online geplaatst worden. Indien hij gestructureerde gegevens op georganiseerde sites wil plaatsen (zoals bij trektellen.be), dan moet hij eenvoudig het Belgische Ringwerk hiervan op de hoogte brengen.